

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему
**«РОЗРОБКА МІЖНАРОДНОГО
ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ СТВОРЕННЯ
«НІШЕВОГО» АВТОСЕРВІСУ У ЧЕХІЇ»**

Виконав: здобувач IV курсу, групи МЕВ-16

Спеціальності 292 Міжнародні економічні
відносини

Стельмашенко Андрій Володимирович

Керівник

Кузьмінов Сергій Васильович,
д. е. н., професор

м. Дніпро
2020

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Перший (бакалаврський) рівень

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини

Затверджую:

Зав. кафедри

Задоя Анатолій Олександрович,

д. е. н., професор

(підпис, прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

“ ” 20 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачу

Стельмашенку Андрію Володимировичу

прізвище, ім'я та по батькові

1. Тема роботи «Розробка міжнародного інвестиційного проекту створення «нішевого» автосервісу у Чехії».

2. Керівник роботи Кузьмінов Сергій Васильович, д. е. н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом від " " 20 р., №

3. Термін здачі здобувачем закінченої роботи 1 червня 2020 року

4. Цільова установка та вихідні дані до роботи Мета роботи – дослідження можливості та доцільності інвестування в економіку Чехії шляхом створення «нішевого» бізнесу в сфері ремонту і обслуговування автомобілів. Об'єкт дослідження – створення приватного підприємства з формою власності s.r.o. Предмет дослідження – інвестиційна привабливість об'єкта дослідження.

5. Зміст роботи (перелік питань, які належить розробити):

Розділ 1: проведення теоретичного дослідження та аналізу загальних тенденцій в економіці Чехії;

Розділ 2: аналіз зовнішньоекономічної діяльності Чеської Республіки, в тому числі інвестиційного клімату;

Розділ 3: розробка інвестиційного проекту, його обґрунтування та оцінка інвестиційної привабливості.

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали, посада)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 2020 року

8. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1.	Визначення теми роботи та узгодження її з керівником	<i>до 12 березня 2020 р.</i>	
2.	Розробка плану роботи та узгодження його керівником	<i>до 20 березня 2020 р.</i>	
3.	Підготовка першого розділу	<i>до 1 квітня 2020 р.</i>	
4.	Підготовка другого розділу	<i>до 15 квітня 2020 р.</i>	
5.	Підготовка третього розділу	<i>до 15 травня 2020 р.</i>	
6.	Подача завершеної роботи	<i>до 1 червня 2020 р.</i>	
7.	Попередній захист роботи	<i>15 червня 2020 р.</i>	
8.	Захист роботи	<i>23 червня 2020 р.</i>	

Здобувач

підпис

Стельмашенко А.В.

прізвище, ініціали

Керівник кваліфікаційної роботи

підпис

Кузьмінов С. В.

прізвище, ініціали

АНОТАЦІЯ

Стельмашенко А. В. «Розробка міжнародного інвестиційного проекту створення «нішевого» автосервісу у Чехії».

У роботі досліджено сучасний стан та тенденції розвитку економіки Чехії, її зовнішньоекономічна діяльність та інвестиційний клімат в країні. Чеська Республіка має стабільну економіку, відкритість у міжнародних економічних відносинах, чітке та прозоре законодавство, високі міжнародні рейтинги, що надає їй привабливості для міжнародних інвестицій. Разом з тим, країна відчуває дефіцит робочої сили через швидке старіння місцевого населення, що призводить до активізації залучення трудових мігрантів до країни. Це створює сприятливі умови для організації підприємств малого бізнесу, де можна поєднувати інвестування та створення робочого місця для самого інвестора.

У роботі розроблено міжнародний інвестиційний проект зі створення «нішевого» автосервісу у Празі за рахунок власних коштів інвестора з України. Наведені розрахунки обсягів інвестиційних ресурсів, обґрунтовано організаційно-правову форму створюваного підприємства, а також проведено оцінку інвестиційної привабливості запропонованого проекту.

Ключові слова: міжнародні інвестиції, Чехія, інвестиційний проект, s.r.o., чиста теперішня вартість, індекс прибутковості, період окупності, внутрішня норма прибутковості

SUMMARY

Stelmashenko A.V. Development of the international investment project to create a "niche" car service in the Czech Republic.

The article considers the current state and trends of the Czech economy, its foreign economic activity and investment climate in the country. The Czech Republic has a stable economy, openness in international economic relations, clear and transparent legislation, high international ratings, which makes it attractive for international investment. At the same time, the country is experiencing labor shortages due to the rapid aging of the local population, which leads to increased involvement of migrant workers in the country. This creates favorable conditions for small businesses, where it is possible investment and job creation for the investor. The document is developing an international investment project to create a "niche" car service in Prague at the expense of an investor from Ukraine. The calculations of the volume of investment resources are given, the organizational and legal form of the created enterprise is substantiated, as well as the investment attractiveness of the offered project is estimated.

Keywords: international investment, Czech Republic, investment project, s.r.o., NPV, Profitability Index, Payback Period, IRR

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЧЕХІЇ	7
1.1.Загальний огляд економіки Чехії	7
1.2.Галузева структура економіки	14
1.3.Валютна система і платіжний баланс Чехії.....	16
РОЗДІЛ 2 ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЕХІЇ.....	21
2.1.Товарна та географічна структура зовнішньої торгівлі	21
2.2.Інвестиційна політика Чеської Республіки та іноземні інвестиції	25
2.3.Інтенсивність міграційних потоків	27
2.4.Участь Чехії у міжнародних організаціях	30
2.5.Чехія у міжнародних рейтингах	32
2.6.Переваги та загрози для іноземних інвесторів у Чехії.....	35
Розділ 3 ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОЕКТ СТВОРЕННЯ «НІШЕВОГО» АВТОСЕРВІСУ У ЧЕХІЇ.....	39
3.1.Обґрунтування вибору об'єкта для інвестування.....	39
3.2.Обґрунтування вибору форми інвестування	40
3.3.Обґрунтування обсягів інвестування	42
3.4.Оцінка інвестиційної привабливості проекту для інвестора.....	48
Висновки	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	56

ВСТУП

У сучасному світі однією з головних тенденцій стає глобалізація економічної діяльності. Вона істотно впливає не лише на діяльність кожної країни в цілому, але й відкриває нові перспективи як для суб'єктів господарювання, так і для пересічних громадян.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи полягає в необхідності оцінки інвестиційної привабливості Чехії для розгляду її в ролі потенційного реципієнта інвестицій з України.

Основною метою даної роботи є розробка, обґрунтування та аналіз ефективності й доцільності створення міжнародного інвестиційного проекту підприємства. Відповідно до поставленої мети у роботі визначені завдання, спрямовані на її досягнення:

- дослідження та аналіз загального становища економіки Чехії;
- вивчення напрямків зовнішньоекономічної діяльності Чехії та оцінка її інвестиційного клімату;
- розробка власного інвестиційного проекту зі створення підприємства, обґрунтування обсягів, форм та способів здійснення інвестицій;
- вивчення та застосування на практиці методів оцінки ефективності інвестиційних проектів для обґрунтування інвестиційної привабливості проекту.

Об'єктом дослідження є процес розробки та оцінювання ефективності міжнародного інвестиційного проекту зі створення «нішевого» автосервісу у Празі.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, методичних, організаційних питань, що стосуються створення, обґрунтування та аналізу ефективності інвестиційного проекту зі створення «нішевого» автосервісу у Празі.

Методи дослідження: теоретичний, описовий, аналітичний, графічний, прогнозний.

Інформаційними джерелами даної роботи були міжнародні наукові та рейтингові дослідження, статистичні матеріали Чеського статистичного управління, дані Міністерства зовнішньої політики Чехії та Міністерства фінансів Чехії, законодавчі та нормативні акти Кабінету Міністрів України та законодавство Чехії, матеріали періодичних видань.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, в яких послідовно розкривається поставлена мета даної роботи, висновків, переліку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЧЕХІЇ

1.1. Загальний огляд економіки Чехії

Аналізом чеських економічних реформ займались такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Ю. Бажал, О. Білорус, В. Будкін, Р. Войтович, В. Гальчинський, В. Геєць, В. Горник, Б. Губський, Б. Данилишин, М. Дудченко, Д. Лук'яненко, Ю. Макогон, В. Найдьонова, В. Новицький, Ю. Пахомов, А. Савчук, А. Семенов, В. Сіденко, І. Спірідонова, А. Філіпенко, Є. Хлобистов, О. Шнипко, М. Чумаченко, А. Чухно та інші. За оцінками більшості українських та іноземних експертів чеський досвід трансформації економіки на ринкових засадах є одним з найбільш успішних серед країн Європи, хоча не всі схвалюють ті «шокові» методи, якими це було досягнуто.

Ще до утворення Чеської республіки (в результаті розпаду Чехословаччини, що відбувся 1 січня 1993 року), демократичний уряд, який прийшов до влади, почав принципові зміни. Була проведена лібералізація цін, дана свобода приватному підприємництву, ліквідована державна монополія на зовнішню торгівлю тощо. Тобто, на момент виникнення самостійної держави було підготовлено підґрунтя для подальших реформ.

Логічно, що країна обрала курс на євроінтеграцію і послідовно втілювала його в життя, для чого в перші ж роки провела досить непопулярні, але такі необхідні реформи, та вже через 2 роки вступила до СОТ та ОЕСР, в 1999 році – до НАТО. Все це дозволило Чехії в досить короткі терміни – в 2004 році – стати членом ЄС. Це, в свою чергу дозволило відносно швидко подолати кризу.

Зважаючи на добре географічне положення, індустріальну розвиненість, але брак власних природних ресурсів, пріоритетними напрямками подальшого розвитку були обрані зниження енергоємності підприємств та розвинення експортної торгівлі.

Були прийняті довгострокові програми в сфері енергетики, націлені на зменшення залежності від імпорту енергоносіїв, а також в сфері промисловості для модернізації підприємств, що покликане було підвищити конкурентоспроможність чеського експорту, головним чином в машинобудуванні.

В останні роки Чехія вирізняється рівнем розвитку промисловості, інновацій, а також різними інтегральними показниками, включаючи індекс людського розвитку та конкурентоспроможності країн. При цьому серед дослідників немає однозначної думки, чи можна віднести Чехію до постіндустріальних держав та як характеризувати модель її розвитку, що поєднує в собі риси ряду інших моделей. Це зумовлює збереження інтересу вчених і різних експертів до чеської проблематики.

Багато досліджень проводиться російськими вченими. Але у більшості праць Чехія розглядається в розрізі економічної співпраці саме між Росією та Чехією, що не може дати всебічну та об'єктивну уяву про реальний стан економіки. Тому в своїй роботі я використовував в основному дані з незалежних джерел, зокрема дані міжнародних рейтингів та різноманітні статистичні дані Чеського статистичного управління (<http://www.czso.cz/>), Міністерства зовнішньої політики (<https://www.mzv.cz/>), Міністерства фінансів (www.mfcr.cz/).

Для оцінки місця та ролі Чехії у глобальному світі треба розглянути стан країни в деяких розрізах.

Економічний стан

- Валовий національний розподільний дохід (ВНД).
- Валовий внутрішній продукт (ВВП).
- ВВП на душу населення
- Валовий державний борг (% від ВВП)
- Середній приплив прямих іноземних інвестицій на душу населення (ПІІ)
- Інфляція (%) тощо

Політико-правовий стан

- Політична стабільність
- Регуляторна якість
- Верховенство права
- Контроль корупції
- Відкритість
- Свобода інвестицій

Соціально-культурний стан

- Середній показник приросту населення
- Рівень безробіття (%)
- Витрати приватних домогосподарств на душу населення
- Тривалість життя при народженні
- Середнє навчання на базі школи
- Трудова свобода

Розглянемо основні макроекономічні показники.

Вже кілька років ВНД Чехії невинно зростає (за даними Світового банку в 2018 році він становив 231,5663 млрд. дол.). (Рис. 1.1)

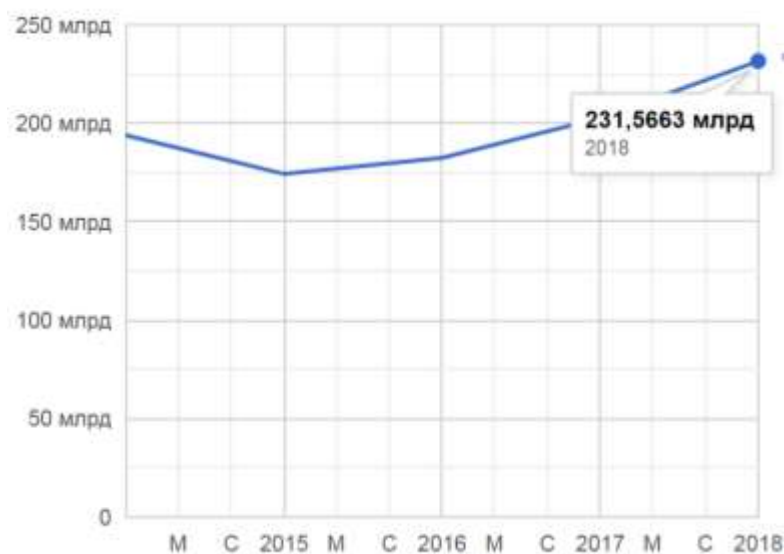

Рис. 1.1. ВНД (в поточ. дол. США) [1]

За даними глобального рейтингу країн і територій світу за показником валового внутрішнього продукту Чехія в 2018 році посідала 46 місце серед країн світу з ВВП 245.23 млрд. дол. (Рис. 1.2). Її доля від світового ВВП склала 0,2072% [2]. Зростання ВВП досягло 3% за рік.

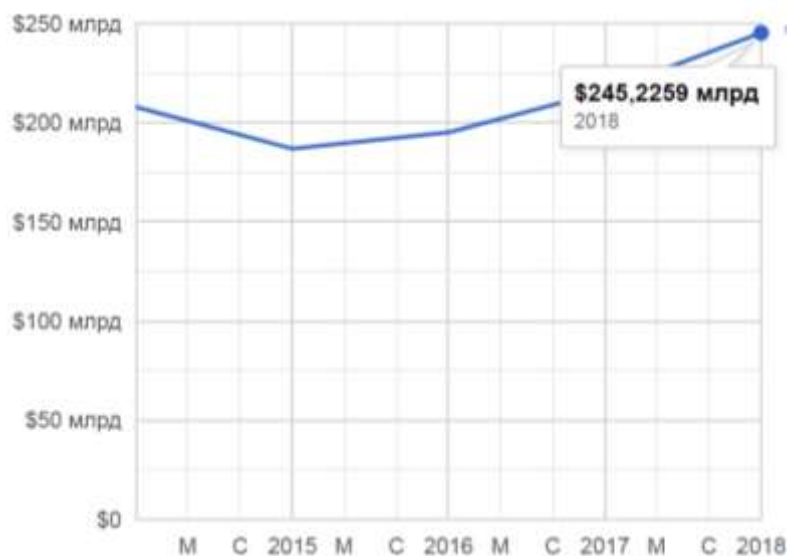

Рис.1.2. ВВП (в поточ. дол. США) [3]

ВВП на душу населення теж зростало і досягло 23 079 дол. США, що ставить Чехію на 45 місце серед країн світу (Рис. 1.3), а згідно методології Світового банку Чехія є країною з високим рівнем доходу на душу населення (від \$12 616 і вище).

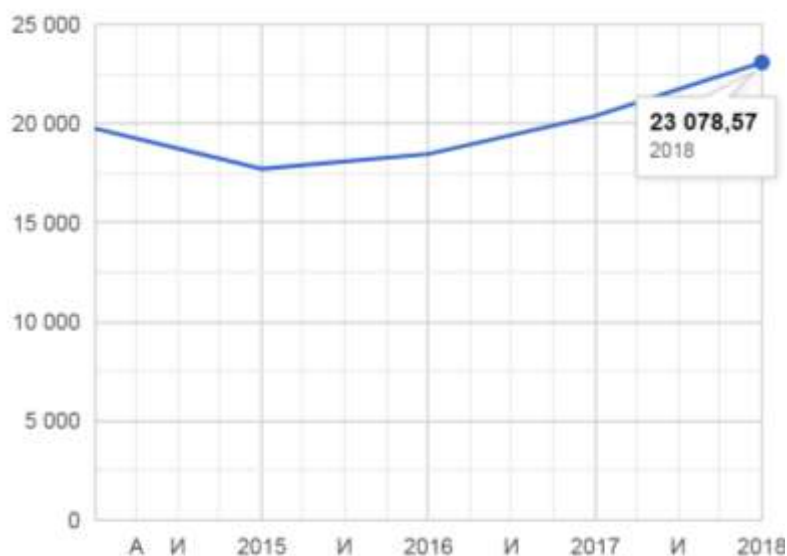

Рис. 1.3. ВВП на душу населення (в поточ. дол. США) [4]

Державний борг, теж скорочується (Рис. 1.4), рівень інфляції на кінець 2018 року становить 0,69% (згідно BDO International Business Compass) [5].

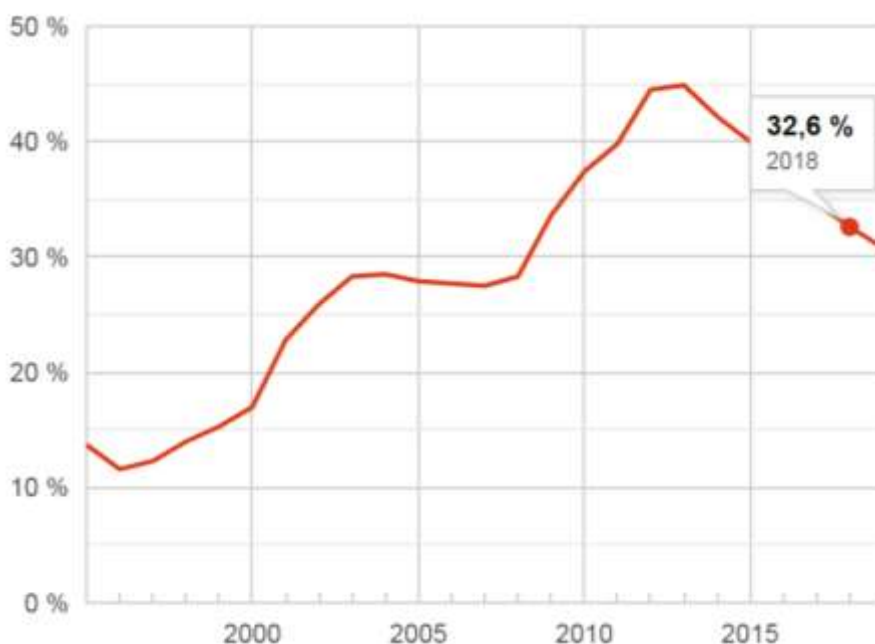

Рис. 1.4. Державний борг (% від ВВП) [6]

Інформацію в розрізі політико-правового та соціально-культурного стану легко отримати, скориставшись Індексом економічної свободи (EFW) [7] та/або Індексом інвестиційної привабливості (International Business Compass), що його розраховує міжнародна консалтингова мережа BDO [5].

EFW – показник, котрий щорічно розраховується Wall Street Journal і Heritage Foundation для більшості країн світу починаючи з 1995 року.

В основі розрахунку EFW – 12 факторів, згрупованих у 4 категорії, котрі вважаються основою економічної свободи країн світу (табл. 1.1):

1.Верховенство права (права власності, ефективність судочинства та цілісність уряду);

2.Рівень втручання уряду (податковий тягар, державні витрати та фіскальне здоров'я);

3.Ефективність регулювання (свобода бізнесу, свобода праці та монетарна свобода);

4.Відкритість ринку (свобода торгівлі, свобода інвестування та фінансова свобода).

Сьогодні EFW розраховується для 186 країн світу, при цьому повністю оцінені і зараховані до рейтингу лише 180 з них, у той час як такі країни як Ірак, Лівія, Ліхтенштейн, Сомалі, Сирія та Ємен оцінюються частково й не класифікуються через відсутність достатньої кількості достовірних даних.

Згідно досліджень Wall Street Journal і Heritage Foundation Чеська Республіка у 2019 році посідала 23-є місце серед усіх країн і знаходилась у групі з найбільшим рівнем свободи (Mostly Free). В регіоні ж «Європа» Чехія була на 13-му місці [7].

Однак, якщо розглянути докладніше показники, то маємо, що в порівнянні з 2018 роком Чеська Республіка дещо знизилася свій загальний рейтинг. Також незадовільними виявились такі показники, як Судова ефективність, Цілісність Уряду та Витрати уряду, тоді як переважна більшість на високому рівні (Право власності, Податкове обтяження, Фіскальне здоров'я, Свобода бізнесу, Трудова свобода, Грошова свобода, Свобода торгівлі, Свобода інвестицій, Фінансова свобода) (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Місце Чехії серед країн світу за версією Wall Street Journal і
Heritage Foundation (індекс EFW) [7, 8-9]

Рік	Світовий ранг	Регіональний ранг	Загальний рахунок	Зміна з минулого року	Право власності	Судова ефективність	Цілісність уряду	Податкове обтяження	Витрати уряду	Фіскальне здоров'я	Свобода бізнесу	Трудова свобода	Грошова свобода	Свобода торгівлі	Свобода інвестицій	Фінансова свобода
2017	28	16	73.3	0.1	70.3	55.9	55.9	82.9	45.3	92.0	67.2	77.7	85.8	87.0	80	80
2018	24	13	74.2	0.9	73.0	57.9	51.1	82.9	48.6	96.2	72.5	76.8	85.2	86.9	80	80
2019	23	13	73.7	-0.5	74.8	47.6	52.1	82.6	52.1	97.6	72.4	78.1	81.5	86.0	80	80

Але, як характеризують Чехію самі Wall Street Journal і Heritage Foundation: «Рейтинг економічної свободи Чехії становить 73,7, що робить її економіку 23-ю вільною в індексі 2019 року. Її загальний бал знизився на 0,5 бала, зниження балів за ефективність судової діяльності та грошову свободу переважають скромні покращення урядових витрат та майнових прав. Чехія посідає 13 місце серед 44 країн регіону Європи, а її загальний бал вище середніх регіональних та світових показників.

На тлі наростаючого популізму та політичної поляризації уряд трохи потягнув ліворуч своїх комуністичних та інших лівих коаліційних партнерів, але, як очікується, продовжить політику про-ЄС, про-бізнес та фіскально-розсудливу політику. Впровадження критичних реформ попередніми адміністраціями впорядкувало процедури створення бізнесу, запровадило відносно ефективний податковий режим для сприяння зростанню підприємництва та інституціоналізувало відкритість до глобальної торгівлі та інвестицій. Сприяючи загальній стабільності та конкурентоспроможності, відносно надійна законодавча база підтримує ефективність судової діяльності та цілісність уряду» [7].

При розрахунку BDO International Business Compass враховуються політичні, соціальні, інституціональні, екологічні, макро- і мікроекономічні умови функціонування національної економіки. Розгорнуті дані, що використовуються для розрахунку International Business Compas, можна отримати по роках, вони також допоможуть оцінити економічний, політико-правовий та соціально-культурний стан країни.

За індексом Інвестиційної привабливості країни (International Business Compas) Чеська Республіка посідає 24 місце серед 124 країн (останні дані за 2018 рік) [5]. Чехія дещо втратила свої позиції у порівнянні з 2017 роком, коли займала 23-є місце у рейтингу.

Згідно з цими останніми статистичними даними в Чехії виріс приплив ППІ на душу населення з 599,95 у 2017 р. до 628,42 дол. у 2018 р. Рівень інфляції

становить 0,69%, рівень безробіття – всього 2,6%, що є найнижчим рівнем безробіття за останні двадцять років, а також одним з найнижчих показників в ЄС. Також протягом відбулося підвищення оплати праці – в 2018 році зростання середньої зарплати склало від 8% до 9%. Кількість населення в 2018 році досягла 10 630 млн.чол., приріст склав за рік 0,3%.

1.2. Галузева структура економіки

Чехія – індустріальна країна. Основні галузі – паливно-енергетична, металургія, машинобудування, хімічна, легка і харчова.

Найбільш розвинені промисловість (машинобудування, електротехніка і електроніка, хімія, харчова промисловість, чорна металургія) і сфера послуг. Частка сільського та лісового господарства, а також гірничодобувної промисловості незначна і продовжує зменшуватися (Рис. 1.5.).

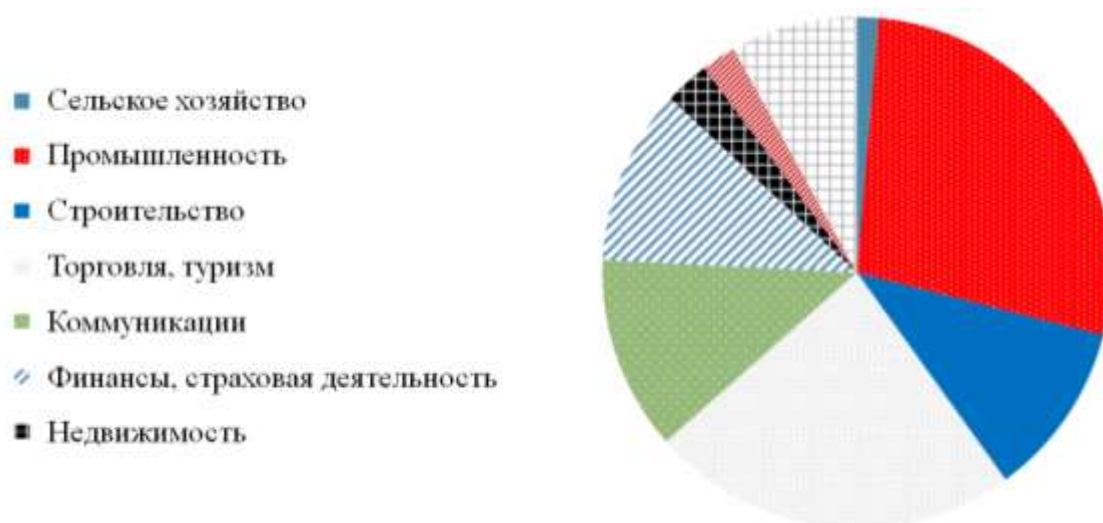

Рис. 1.5. Внесок в ВВП по галузях, 2018 р. за даними Haver Analytics [10]

За обсягом виробництва лідирують, як і раніше, сфери промисловості, машинобудування (включаючи автомобілебудування), а також виробництво електроустаткування. Так, за підсумками першого кварталу 2019 року, зростання економіки становило 2,8%, кілька перевершивши попередній прогноз.

Найбільший внесок у збільшення ВВП, за даними профільного відомства, внесли машинобудування, автомобілебудування та електротехнічне виробництво відповідно. Картина зовнішньої торгівлі продовжує залишатися позитивною - експорт збільшився на 2%, імпорт в порівнянні з попереднім періодом став більше на 2,1% [10].

На тлі стабільності ринку розширюються перспективи для суміжних галузей. Успішним прикладом останніх років може стати продаж вживаних автомобілів в Чехії. У 2018 році в країні було продано 765 000 автомобілів з пробігом понад 15 тисяч км або на 2% більше, ніж роком раніше. Розширюється й військова промисловість, зокрема - експорт зброї. Згідно зі звітом Міністерства промисловості і торгівлі Чеської Республіки, тільки в одну Туреччину обсяг експорту виріс в два рази. Загальна сума поставок досягла 5,4 мільйона євро, аналогічний показник у 2011 році становив лише 95 тисяч.

Сучасна система експорту Чехії складається з багатьох актуальних і затребуваних типів продуктів, що дозволяє країні успішно конкурувати на зовнішньому ринку і задовольняти потреби європейського суспільства.

Відзначається і стійке зростання туристичної галузі, яка є потужним джерелом доходів для Чехії. Потік іноземних гостей, з одного боку, приносить значний капітал в країну, а, по-друге, сприяє подальшому розвитку і зміцненню зв'язків між людьми з інших держав і ринком Чехії. Справа в тому, що вже кілька років характеризуються недоліком робочої сили. Економіка на даний момент швидко розвивається, тому зазнає труднощів з пошуком робочої сили, що, стає стримуючим фактором для виробництва. Тому уряд робить певні кроки для збільшення мотивації зайнятих і залучення потенційних працівників, в тому числі з-за кордону.

За даними Чеського статистичного управління, за другий квартал 2019 року показник зарплат збільшився на 7,2% (з урахуванням інфляції зростання досягло 4,3%), а в 2020 році обсяг коштів, виділених на виплату зарплат, повинен збільшитися ще на 5,9%. Однак темпи зростання середньої заробітної плати, на

думку деяких економістів, не відповідають підвищенню продуктивності праці. Вони висловлюють думки, що саме нестача робочої сили може стати основною причиною незначного, але уповільнення економіки Чехії. Загроза подальшого уповільнення зараз є основною для чеської економічної системи, поряд з прогнозованим зростанням вартості сировини і зниженням попиту з боку Німеччини та інших країн-партнерів у зв'язку з проведенням Brexit.

1.3. Валютна система і платіжний баланс Чехії

Після вступу до ЄС, Чехія стала членом ЕВС без введення євро, яке планувалося ввести після виконання Маастрихтських критеріїв. Ступінь готовності для прийняття євро оцінює Європейська комісія і ЄЦБ в своїх доповідях, які готуються один раз в два роки, або за відповідною заявою держави претендента на вступ до зони євро. Остаточне рішення щодо виконання всіх умов приймає Європейська Рада в складі міністрів економіки і фінансів. На відміну від Данії і Великобританії Чеська Республіка не змогла провести переговори з постійному статусу неприєднання до євро. Тому неприйняття євро носить тільки «тимчасовий» характер і має скоріш політичне, ніж економічне підґрунтя.

Національною валютою Чехії є чеська крона (CZK). Чеський Національний банк – центральний банк держави – визначає грошово-кредитну політику і здійснює емісію національної валюти. З 1 жовтня 1995 року чеська крона є конвертованою валютою. У 1997 році ЧНБ оголосив про політику керованого плаваючого курсу по відношенню до німецької марки.

Починаючи з 2002 року курс чеської крони стало посилюється по відношенню до долара США, з 2005 року – по відношенню до євро. Однак у зв'язку зі світовою фінансовою кризою 2008 року відбулося плавне ослаблення курсу крони до євро і долара. У період з 2013 по квітень 2017 року обмінний курс крони залишався на штучно низькому рівні – крона не могла зміцнюватися вище 27 крон за євро. Обмеження було введено в рамках боротьби з дефляцією. Обмінний курс коливався близько 25,50 крон / євро.

У 2017 році курс крони по відношенню до євро був відпущений. Як результат, за 2017 рік чеська крона зміцнилася більш ніж на 4% по відношенню до євро. Але вже з середини 2018 року чеська крона почала поступово знецінюватись. На початку 2019 року крона стабілізувалась и і протягом всього року курс коливався в районі 25,65 крон/євро.

На стабільність валютного курсу впливають динаміка національної економіки, рівень цін усередині країни, а також рівновага платіжного балансу, який відображає співвідношення зовнішніх і внутрішніх факторів в національній економіці.

Країни, що є членами Міжнародного валютного фонду, дотримуються методології відображення платіжного балансу, рекомендованої Фондом.

Розглянемо структуру платіжного балансу Чехії та основні тенденції його розвитку в період 2016–2018 рр. (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Платіжний баланс Чехії у 2016-2018 рр., у млн. дол. США [11-13]

	2016	2017	2018
1-Поточний рахунок	3200,6	3153,6	1176,9
1.А-товари та послуги	14489,5	16744,3	14890,8
1.А.а-Товари	10097,2	11133,3	9301,9
1.А.б-Послуги	4392,3	5611,0	5589,0
1.В -Первинні доходи	-10203,8	-11520,3	-11843,0
1.С-Вторинні доходи	-1085,1	-2070,4	-1870,9
2-Капітальний рахунок	2213,8	1875,6	632,5
3-Фінансовий рахунок	4907,9	4872,4	2874,8
3.1-Прямі інвестиції	-7610,5	-1857,4	-2233,2
3.2-Портфельні інвестиції	-6749,1	-10052,4	1173,6
3.3-Похідні фінансові інструменти (крім резервів) та опціони акцій працівників	449,1	-652,5	-678,9
3.4-Інші інвестиції	-4150,2	-32367,4	2406,9
3.5-Резервні активи	22968,6	49802	2206,4
Зведений баланс (1.+2.+3.)	10322,3	9901,6	4684,2

Поточний рахунок платіжного балансу (Рис. 1.6 та 1.7) у 2016-2018 роках хоча і показав профіцит, але зі зниженням до кінця 2018 року до 1176,9 млн. дол. США. Відносно ВВП профіцит поточного рахунку досяг мінімуму в 2018 р. на рівні 0,5% ВВП.

Рис. 1.6. Статті поточного рахунку платіжного балансу Чехії по роках

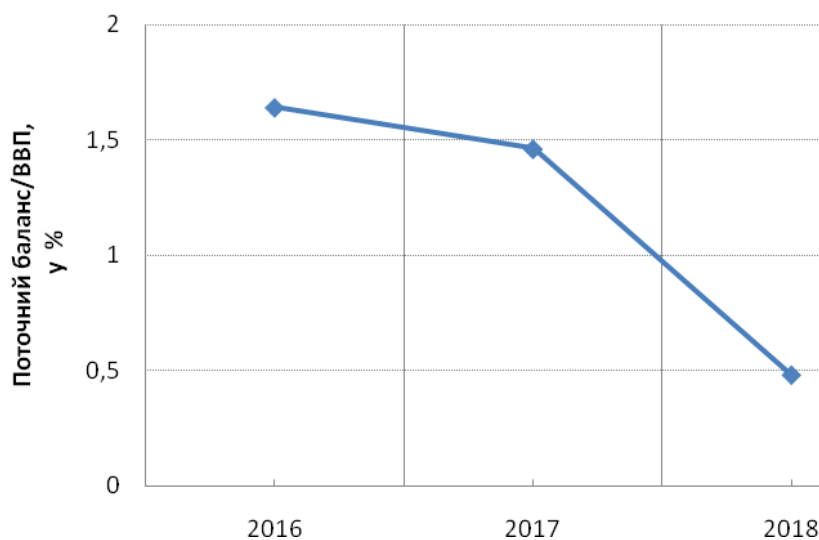

Рис. 1.7. Динаміка відношення балансу поточного рахунку до ВВП

Хоча сальдо вторинних доходів є відносно незначним елементом формування балансу поточних рахунків Чеської Республіки, баланс первинних доходів є, навпаки, визначальним фактором нашого поточного рахунку (Рис. 1.8). Протягом всього звітного періоду його баланс хоча і повільно, але погіршувався.

У 2018 році дефіцит первинного балансу доходів досяг -11843,0 млн. у перерахунку на дол. США. Зростаючий дефіцит в первинному балансі доходів пов'язаний, головним чином, з відтоком дивідендів та реінвестованих прибутків від прямих та портфельних іноземних інвестицій.

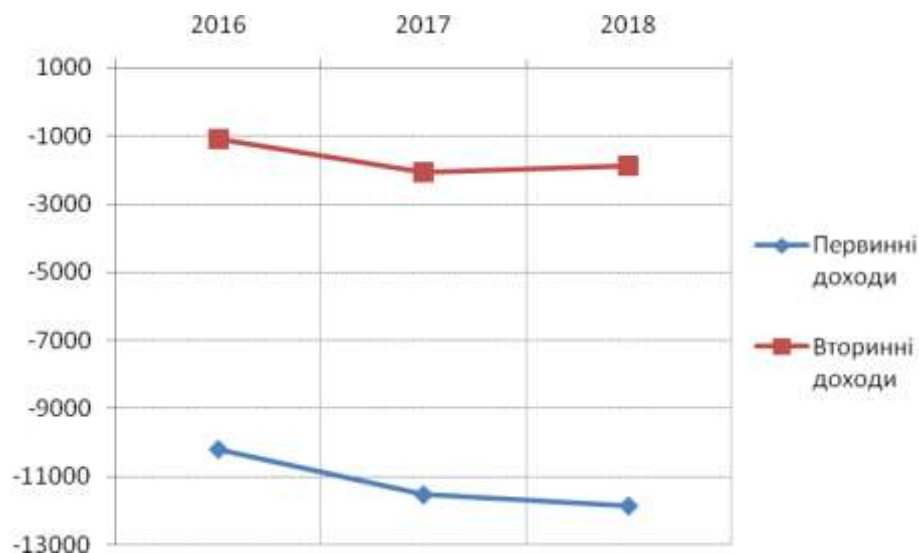

Рис. 1.8. Динаміка первинних та вторинних доходів в структурі поточного рахунку Чехії у 2016-2018 рр.

Торговий баланс у 2018 році знизився не тільки у порівнянні з попереднім роком, але став навіть нижчим, ніж у 2016-му, хоча і має профіцит. Це відбулося за рахунок збільшення імпорту, який не зміг перекрити зростаючий експорт.

Аналогічну тенденцію демонструє баланс послуг: незважаючи на те, що він був надлишковим протягом означеного періоду, у 2018 році його обсяг зменшився у річному обчисленні. Тенденція погіршення балансу послуг пов'язана з погіршенням у фінансових послугах, в туризмі та інших бізнес-послугах.

Що стосується рахунку капіталу, то у період спостереження його позитивне значення стрімко зменшується – на 15,3% у 2017 році у порівнянні з попереднім роком, а в 2018 вже на 67%. Це пов'язано, головним чином, зі збільшенням витрат більш ніж в 35 разів.

Стан фінансового рахунку у 2016-2018 роках був досить нестабільним.

Хоча взагалі відбувався спад, то на субрахунках відбувалися стрибкоподібні процеси: портфельні інвестиції значно «просіли» у 2017 році, але ще стрімкіше зросли у 2018-му, навпаки, прямі іноземні інвестиції після поліпшення становища у 2017 році погіршилися у 2018 році. Значно скоротилися резервні активи (валютні резерви ЦНБ), які за методологією МВФ зараз є частиною фінансового рахунку. Треба відзначити, що позиція резервних активів у платіжному балансі представляє збільшення або зменшення іноземних активів, тобто це величина потоку, і тому його не можна плутати зі станом валютних резервів на відповідну дату.

РОЗДІЛ 2

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЕХІЇ

2.1. Товарна та географічна структура зовнішньої торгівлі

Зовнішня торгівля товарами та послугами – це вагомий внесок в розвиток чеської економіки. За даними ЧСУ (Чеське статистичне управління), в 2016 році в доларовому обчисленні товарообіг Чехії збільшився на 1,8% і склав 304,8 млрд дол. США, в тому числі чеський експорт виріс на 3,0% до 162,7 млрд. дол. США, одночасно імпорт в Чехії збільшився на 0,5% і склав 142,1 млрд. дол. США [14]. Згідно даним з міжнародної бази даних ЮНКТАД темп зростання експорту в 2018 році досяг 11%, торгове сальдо - 17 609 млн. дол. США [15].

Структура зовнішньої торгівлі Чехії, якщо розглядати її за товарними позиціями, досить збалансована. Дисбаланс в сторону імпорту у зовнішній торгівлі мінеральним паливом, хімічними продуктами та продовольчими товарами компенсується значною перевагою експорту над імпортом у таких групах, як «машини, устаткування і транспортні засоби», а також «різні готові вироби» (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Товарна структура зовнішньої торгівлі Чехії у 2017-18 рр. [18]

Стандартна міжнародна торгова класифікація	2017	2018	Частка у %	
			2017	2018
Обіг	345 610	387 854	100,0	100,0
<i>У тому числі:</i>				
0 Їжа та живі тварини	13 545	14 281	3,9	3,7
1 Напої та тютюн	2 774	2 852	0,8	0,7
2 Сирі матеріали, неїстівні	7 475	8 145	2,2	2,1
3 Мінеральні паливо, мастила	12 241	15 467	3,5	4,0
4 Тваринні та рослинні олії	768	641	0,2	0,2
5 Хімічні продукти	29 010	32 827	8,4	8,5
6 Виробничі товари за матеріалами	54 660	60 601	15,8	15,6

Продовження табл. 2.1

Стандартна міжнародна торгова класифікація	2017	2018	Частка у %	
			2017	2018
7 Машини, устаткування і транспортні засоби	179 351	205 347	51,9	52,9
8 Різні готові вироби	44 839	46 641	13,0	12,0
9 Не класифіковані товари	947	1 052	0,3	0,3
Експорт	182 236	202 751	100,0	100,0
<i>У тому числі:</i>				
0 Їжа та живі тварини	5 951	6 203	3,3	3,1
1 Напої та тютюн	1 576	1 503	0,9	0,7
2 Сирі матеріали, неїстівні	3 990	4 368	2,2	2,2
3 Мінеральні паливо, мастила	3 332	4 143	1,8	2,0
4 Тваринні та рослинні олії	423	370	0,2	0,2
5 Хімічні продукти	11 119	12 565	6,1	6,2
6 Виробничі товари за матеріалами	27 198	30 217	14,9	14,9
7 Машини, устаткування і транспортні засоби	103 866	117 878	57,0	58,1
8 Різні готові вироби	24 312	24 985	13,3	12,3
9 Не класифіковані товари	468	517	0,3	0,3
Імпорт	163 374	185 102	100,0	100,0
<i>У тому числі:</i>				
0 Їжа та живі тварини	7 594	8 077	4,6	4,4
1 Напої та тютюн	1 198	1 350	0,7	0,7
2 Сирі матеріали, неїстівні	3 485	3 776	2,1	2,0
3 Мінеральні паливо, мастила	8 909	11 324	5,5	6,1
4 Тваринні та рослинні олії	345	271	0,2	0,1
5 Хімічні продукти	17 891	20 262	11,0	10,9
6 Виробничі товари за матеріалами	27 462	30 384	16,8	16,4
7 Машини, устаткування і транспортні засоби	75 485	87 469	46,2	47,3
8 Різні готові вироби	20 527	21 655	12,6	11,7
9 Не класифіковані товари	479	534	0,3	0,3

Джерело: Чеське статистичне управління

У структурі чеського експорту переважають «машини, устаткування і транспортні засоби», питома вага яких в загальному обсязі поставок Чехії в

країни світу за підсумками 2017-18 років склала 57% та 58,1% відповідно. Близько 15% чеського експорту складають «виробничі товари за матеріалами» (в основному це продукція з металів, залізо і сталь, товари з гуми, текстиль тощо).

Значну частину імпорту Чехії також складають «машини, устаткування і транспортні засоби», частка яких у вартісному обсязі поставок до Чехії у 2017 році склала 46%, а у 2018 році вже понад 47% і постійно збільшується. В даній групі товарів переважають електричне обладнання та інструменти, дорожні транспортні засоби та їх частини, промислове та канцелярське обладнання. Другу позицію імпорту (понад 16% щорічно) займають «виробничі товари за матеріалами»: залізо і сталь, продукція з заліза, метали, текстиль, целюлозно-паперові товари тощо.

Якщо ж розглядати структуру зовнішньої торгівлі країни за географічним розподілом, то ми побачимо, що ключовими зовнішньоекономічними партнерами Чехії традиційно є країни Євросоюзу.

Якщо ми відстежимо обіг імпорту та експорту Чехії за останні роки, то ми побачимо, що перша п'ятірка країн-партнерів Чехії залишається незмінною. (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Основні зовнішньоторговельні партнери Чехії у 2016-18 рр. [16-18]

Міс це	2016			2017			2018		
Обіг									
	млн.крон	%		млн.крон	%		млн.крон	%	
	Всього	7 468 714	100	Всього	8 046 020	100	Всього	8 427 018	100
1	Німеччина	2 210 800	29,6	Німеччина	2 365 437	29,4	Німеччина	2 433 487	28,9
2	Польща	518 023	6,9	Польща	547 819	6,8	Китай	624 656	7,4
3	Словаччина	508 992	6,8	Китай	531 853	6,6	Польща	574 884	6,8
4	Китай	478 789	6,4	Словаччина	507 479	6,3	Словаччина	533 113	6,3
5	Італія	320 193	4,3	Франція	335 577	4,2	Франція	354 316	4,2

Продовження табл. 2.2

Міс це	2016			2017			2018		
Експорт									
		млн.крон	%		млн.крон	%		млн.крон	%
	Всього	3 974 043	100	Всього	4 244 588	100	Всього	4 403 847	100
1	Німеччина	1 286 718	32,4	Німеччина	1 383 907	32,6	Німеччина	1 426 361	32,4
2	Словаччина	331 354	8,3	Словаччина	323 776	7,6	Словаччина	332 935	7,6
3	Польща	229 138	5,8	Польща	254 062	6,0	Польща	266 503	6,1
4	Велика Британія	208 167	5,2	Франція	216 375	5,1	Франція	223 485	5,1
5	Франція	205 572	5,2	Велика Британія	210 774	5,0	Великобри-танія	203 751	4,6
Імпорт									
	Всього	3 494 671	100	Всього	3 801 432	100	Всього	4 023 171	100
1	Німеччина	924 083	26,4	Німеччина	981 530	25,8	Німеччина	1 007 127	25,0
2	Китай	431 915	12,4	Китай	475 614	12,5	Китай	568 498	14,1
3	Польща	288 885	8,3	Польща	293 757	7,7	Польща	308 381	7,7
4	Словаччина	177 638	5,1	Словаччина	183 703	4,8	Словаччина	200 178	5,0
5	Італія	150 565	4,3	Італія	160 003	4,2	Італія	167 502	4,2

Джерело: Чеське статистичне управління

Лева частка як експорту так і імпорту припадає на Німеччину, ще чотири провідні країни-експортери – це Словаччина, Польща, Франція та Великобританія. При чому, якщо Словаччина дещо втратила свої позиції, то Польща навпаки збільшує обсяги. Серед імпортерів замість Об'єднаного Королівства та Франції у першій п'ятірці з'являються Китай та Італія. Доля кожної країни в імпорті-експорті може трохи коливатися, але в цілому залишається стабільною.

Зовнішня торгівля Чехії чутливо реагує на зміни на світових ринках. Ризиком для експорту країни є той факт, що більша частина чеської продукції вивозиться в країни ЄС (близько 80%). Кризові явища і стагнація європейської

економіки завжди негативним чином позначаються на місцевих компаніях.

2.2. Інвестиційна політика Чеської Республіки та іноземні інвестиції

Законодавча база дозволяє бізнесменам з інших країн реєструвати фірми в Чехії і розвивати бізнес на рівних з резидентами умовах.

Спеціальне законодавство про іноземні інвестиції в Чехії відсутнє. Іноземні інвестори користуються національним режимом, тобто на них поширюються ті ж вимоги і правила, що і на місцевих інвесторів.

Відповідно до чеського законодавства, резиденти та нерезиденти в усіх областях мають рівні права, починаючи від захисту майнових прав і закінчуючи інвестиційними заохоченнями та можливістю вільно розпоряджатися грошовими коштами на своїх рахунках, включаючи їх інвестування у вигляді прямих або портфельних капіталовкладень в Чеській Республіці.

Іноземні громадяни можуть відкривати валютні рахунки в чеських банках (нарівні з громадянами Чехії) і проводити конвертацію валютних коштів, купувати нерухомість, ввозити і вивозити місцеву й іноземну валюту, якщо законодавством не передбачені певні обмеження.

Як вже згадувалось раніше, не зважаючи на членство у ЄС на території Чехії й досі не введено в обіг євро в якості основної валюти. Всі розрахунки всередині країни проводяться в національній валюті, яка є вільно конвертованою – у чеських кронах. Тому капіталовкладення з боку іноземних інвесторів загалом потребують конвертації в місцеву валюту.

Уряд Чехії заохочує прямі іноземні інвестиції в ключові галузі чеської економіки: автомобілебудування, авіаційну та космічну промисловість, машинобудування, електротехніку і електроніку, нанотехнології, а також сферу послуг.

Економічна політика Чеської Республіки щодо залучення прямих іноземних інвестицій передбачає ряд інвестиційних заохочень, які надаються відповідно до чеського законодавства, що регулює цю сферу.

Ці стимули призначаються для збільшення ступеня локалізації виробництва і капіталізації компаній, що працюють на території країни, створення нових робочих місць і підвищення кваліфікації співробітників, зростання експортного потенціалу національної промисловості, а також для економічного розвитку регіонів Чехії.

За даними Чеського національного банку, об'єм прямих іноземних інвестицій у Чехію на кінець 2016 року досяг 121,9 млрд. дол. США., а на кінець 2018 – вже 164,2 млрд. дол. США (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Прямі інвестиції в Чехію (у млрд. дол. США) [19-21]

	Основний капітал	Реінвестований прибуток	Основний капітал + Реінвестований прибуток	Інший капітал	Разом
	1.	2.	1. + 2.	3.	1. + 2. + 3.
2016	61,2	51,1	112,3	9,6	121,9
2017	77,9	66,3	144,2	11,7	156
2018	79,1	68,5	147,6	16,6	164,2

Джерело: Чеський Нацбанк

Державна політика Чеської Республіки спрямована на створення сприятливого зовнішнього середовища для інвестицій в різні галузі національної економіки.

Найбільш привабливими в 2016 році виявились: Обробна промисловість (31,6%), далі Фінансова та страхова діяльність (27%) та Оптова, роздрібна торгівля та ремонт автомобілів (10,3%). В 2017 році найбільша частка іноземного капіталу в загальному обсязі прямих інвестицій в Чехії була виділена на обробну промисловість (29,2%), далі йшла Фінансова та страхова діяльність (28,8%) та Нерухомість (9,4%). В 2018 році в загальному обсязі прямих інвестицій у Чехії домінували інвестиції в Фінансову та страхову діяльність (31,2%), далі - Обробна промисловість (28,4%) та Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автомобілів (9,1%). [19-21]

З географічної точки зору, лідерами ПІІ в 2016 році були Нідерланди з 23,4%, Німеччина з 14,1% та Люксембург з 11,9% частки в інвестованому капіталі. В 2017 році Нідерланди дещо здали позиції (19,9%), але все ж таки залишились в лідерах, далі йшли Німеччина з 16,3% та Люксембург з 15,4% частки в капіталі, вкладеному в країну. В 2018 році Нідерланди ще більше скоротили інвестування (18,6% від загальної кількості інвестицій), а Люксембург з 16,8% обійшов Німеччину з 16,4%.

Виходячи з вищезазначеного можемо зробити висновки, що Чехія з року в рік залишається привабливою для іноземних інвесторів, хоча пріоритети в останніх дещо змінюються.

2.3. Інтенсивність міграційних потоків

Міжнародна міграція стала невід'ємною частиною сучасної системи світового господарства. Використання іноземної робочої сили вже давно стало неодмінною умовою нормального процесу відтворення. У країнах, які активно використовують іноземних робітників, цілі галузі економіки знаходяться в залежності від імпорту робочої сили.

Завдяки сталому економічному зростанню Чехії на ринку праці існує високий попит на кваліфікованих працівників, який неможливо задовольнити за рахунок внутрішніх ресурсів, в першу чергу тому, що як і в багатьох інших європейських країнах, населення Чеської Республіки старіє через збільшення тривалості життя та значного зниження народжуваності.

Останні кілька років основний приріст населення відбувається за рахунок іноземної міграції (табл. 2.4).

Згідно з попереднім статистичним балансом, кількість населення Чехії станом на 31 грудня 2016 року становила 10 578,8 тис. осіб, що на 25,0 тис. осіб більше, ніж на початок року. Найбільший приріст забезпечувався позитивним сальдо іноземної міграції (20,1 тис. осіб).

Таблиця 2.4

Чисельність населення та міграційні потоки Чехії у 2016-2018 рр.,
у тис. чол. [22-24]

	Чисельність населення на кінець року	Приріст	В т.ч. за рахунок іноземної міграції	Іммігранти	Емігранти
2016	10 578,8	25,0	20,1	37,5	17,4
2017	10.610,0	31,2	28,3	46,0	17,7
2018	10 650,0	39,7	38,6	58,1	19,5

Протягом 2016 року до Чехії з-за кордону іммігрувало 37,5 тис. осіб, що на 2,6 тис. більше, ніж у 2015 році. У зворотному напрямку – з Чехії до закордону, загалом 17,4 тис. осіб змінили своє місце проживання, що на 1,5 тисячі менше ніж торік. Сальдо іноземної міграції у 2016 році було позитивним – 20,1 тис. осіб, що на 4,1 тис. більше, ніж у 2015 році. Найвищий позитивний міграційний баланс у Чехії був у громадян Словаччини (5,3 тис.), України (3,3 тис.) та Румунії (1,5 тис.). Такий самий показник був у 2015 році [22].

У 2017 році кількість населення Чехії зросла з 10 579 до 10 610 тис. осіб. Більшу частину загального приросту (на 31,2 тис. осіб) забезпечила іноземна міграція, сальдо якої досягло 28,3 тис. осіб.

Протягом 2017 року в Чехію іммігрували 46,0 тис. осіб, що на 8,5 тис. більше, ніж у 2016 р. Кількість осіб, які, з іншого боку, виїхали за кордон з Чехії у 2017 році, становила 17,7 тис., що на 0,2 тисячі більше, ніж роком раніше. Позитивний баланс іноземної міграції в 2017 році склав 28,3 тис. і був найвищим з 2010 року. Найбільше населення Чехії зросло за рахунок іммігрантів, які мають громадянство України (7,7 тис.). Друге місце за обсягом зовнішньої міграції посіли словацькі громадяни (4,4 тис.). [23].

За попередніми даними кількість населення Чехії протягом 2018 року зросла на 39,7 тис. до майже 10 650 тис. осіб. Більшу частину приросту, 38,6 тис. осіб, забезпечила іноземна міграція.

Сальдо іноземної міграції у 2018 році становило 38,6 тис. і цей показник

був найвищим за останні десять років. Кількість іммігрантів також рекордна: 58,1 тис. осіб прибули з-за кордону до Чехії, що на 12,2 тис. більше, ніж у попередньому році. З іншого боку, кількість людей, які емігрували з Чехії за кордон, становила 19,5 тис., що на 1,8 тис. більше, ніж у 2017 році. Збільшення кількості іммігрантів та емігрантів відбулося за рахунок громадян України, які також мали найвищий позитивний міграційний баланс. (13,2 тис.). Другим за величиною був баланс зовнішньої міграції словацьких громадян (5,2 тис.), далі йшли громадяни Румунії (2,0 тис.) та Болгарії (1,9 тис.) [24].

Уряд Чехії досить негативно ставиться до міграційних процесів, тим більш до нелегальної міграції: в 2018 році Чехія навіть відмовилася підписувати Всесвітній пакт ООН про безпечну, впорядковану і регульовану міграцію, що стосувався в першу чергу біженців з країн Близького Сходу та Африки до Європи та їх розподіл між країнами ЄС. Але реалії сьогодення змушують Уряд йти на поступки заради економічної стабільності та подальшого розвитку країни.

Найбільша нестача робочої сили спостерігається в сфері промисловості. Тому в 2016 році Торгова палата Чеської республіки запустила програму працевлаштування іноземних працівників, яка спрощувала отримання довгострокової робочої візи. Таким чином, влада Чехії намагалася вирішити проблему нестачі робочої сили середньої кваліфікації в країні. Програма передбачала квотування для працівників з окремих країн. Наприклад, у 2016 році квота для України становила 5000 чоловік. Однак вже в 2018 році Уряд розширив квоту для українців до 19,6 тисяч, а у 2019 до 40 тис. чоловік на рік. Протягом останніх років змінювались і вимоги до кваліфікації іноземних працівників. Тепер тут очікують тільки на висококваліфікованих фахівців: найбільший попит в Чехії на інженерів-будівельників, електротехніків, механіків, а також працівників ІТ-сфери та медиків, особливо сестринського персоналу.

2.4. Участь Чехії у міжнародних організаціях

Чеська Республіка бере участь в роботі більш ніж 60 міжнародних економічних, чотирьох фінансових організацій і одного міждержавного об'єднання [25]. Участь Чехії в таких структурах направлена на досягнення стратегічної мети – підтримки і розвитку своєї зовнішньоекономічної діяльності.

Найбільш важливе значення для розвитку економіки Чехії має її членство в ЄС. Також країна повністю інтегрована і в такі міжнародні організації, як СОТ, МВФ і ЄБРР. Вона є членом Організації Об'єднаних Націй, НАТО, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, ОЕСР, а також багатьох інших організацій.

Чеська Республіка є членом Багатостороннього агентства з інвестиційних гарантій (Multilateral Investment Guarantee Agency - MIGA), яке входить до групи Світового банку.

Чехія - Європейський союз

Чехія є однією з країн-членів ЄС з 01.05.2004 року. При підготовці до вступу країни в ЄС чеське законодавство було приведено у відповідність до вимог Європейського союзу. З моменту вступу країни до ЄС на неї повністю поширюються двосторонні і багатосторонні, а також регіональні торгові угоди, укладені Євросоюзом, в тому числі преференційного характеру.

Також Чехія стала повноправним учасником створеного державами-членами ЄС митного союзу, в рамках якого функціонує єдина митна територія, єдиний митний тариф, уніфіковані правила митного оформлення та єдиного підходу до регулювання митних питань. Митно-тарифне регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Чеській Республіці проводиться в рамках спільної торговельної політики Євросоюзу і є обов'язковим до виконання.

Чехія - СОТ

Чехія стала членом СОТ 01 січня 1995 року.

Чехія активно бере участь у виробленні спільної стратегії Євросоюзу в

переговорному процесі СОТ. Однією з чеських ініціатив, реалізованих нею в СОТ, стало рішення про початок переговорів щодо застосування додаткових заходів по захисту географічних назв, якими маркується харчова продукція. Зобов'язання та рішення, що впливають з угод СОТ, відбиваються на чеській економіці у зв'язку з проведенням єдиної торговельної політики ЄС. На Чехію, як країни-члена ЄС, повністю поширюються всі рішення СОТ, прийняті з торговельних спорів, що проводяться в рамках СОТ з ініціативи Євросоюзу чи проти нього, оскільки ЄС виступає в цій організації як єдиний член.

Співпраця в рамках СОТ розглядається Урядом Чехії як ефективний механізм диверсифікації чеського експорту товарів і послуг в країни, що розвиваються, в т.ч. такі значущі для світової економіки, як Росія, Китай, Бразилія та Індія. Тому Чехія активно бере участь в багатосторонніх переговорах з питань регулювання світової торгівлі та прийняття до СОТ нових членів, зокрема, Чеська Республіка завжди підтримувала приєднання України до СОТ.

Чехія – ОЕСР

Чехія – перша країна в Центральній і Східній Європі, яка була прийнята до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Це сталося 21 грудня 1995 р. На той момент Чехія мала великі проблеми в економіці, тому велику роль відіграли регуляторні реформи ОЕСР для виходу з кризи, що призвели до відновлення та економічного зростання.

Чеська Республіка бере участь в реалізації програм і проектів ОЕСР, в регулярних засіданнях Ради на рівні міністрів країн-членів. На робочому рівні - у вигляді кураторства Міністерства промисловості і торгівлі Чехії в обраних комітетах і робочих групах комітетів, в змішаних групах і групах учасників, таких як: комітеті з торгівлі, робочій групі комітету з торгівлі, комітеті з інвестицій, комітеті з споживчої політики, комітет з стали, комітеті з питань промисловості, інновацій та підприємництва, неформальній групі протидії підробкам і піратству, робочій групі з надання сприяння малим і середнім підприємствам, робочій групі з експорту кредитів і гарантій по кредитами,

міжнародному агентстві з енергетики, агентстві з ядерної енергетики.

В рамках ОЕСР Чехія також бере участь в роботі по боротьбі з податковим шахрайством і ухиленням від податків. Така діяльність, в першу чергу, спрямована на забезпечення справедливості і ефективності податкових систем, особливо розробку глобального стандарту автоматичного обміну інформацією. Країна підтримує пропозиції щодо посилення співпраці в рамках ОЕСР з метою розробки міжнародних стандартів для запобігання розмивання бази оподаткування та укриття прибутків.

Участь Чехії у провідних міжнародних організаціях та її активна позиція щодо відстоювання своїх інтересів дозволяє країні мати досить суттєвий вплив на європейську економіку.

2.5. Чехія у міжнародних рейтингах

Однією з найвідоміших міжнародних методик оцінки інвестиційного клімату є щорічне рейтингове дослідження «Ведення бізнесу» («DOING BUSINESS»), яке проводиться в 190 країнах (2020 р.) Міжнародною фінансовою корпорацією групи Світового банку.

Рейтинг оцінює умови започаткування, ведення і закриття бізнесу у більшості країнах світу, базуючись на опитуванні понад 9600 авторитетних експертів із країн, що оцінюються. Індекс рейтингу складається з 10 субіндексів, які відображають регуляторні, фіскальні та ринкові обмеження, що ускладнюють або сприяють веденню бізнесу в країні. Дані субіндекси умовно поділені на 2 типи, що стосуються надійності правових інституцій та складності і затратності регуляторних процедур. До першого типу відносяться субіндекси: “Отримання кредиту”, “Захист прав інвесторів”, “Виконання зобов’язань по контракту” та “Банкрутство”, а до другого - “Започаткування бізнесу”, “Підключення до мережі електропостачання”, “Реєстрація власності” та “Зовнішня торгівля”.

Позитивні зміни по субіндексах вказують на покращення показників у

порівнянні з минулим роком. Але навіть таких позитивних змін може бути недостатньо, щоб поліпшити своє місце у загальному рейтингу, що ми і спостерігаємо на прикладі Чехії (табл. 2.5)

Таблиця 2.5

Місце Чеської Республіки за рейтингом “Ведення бізнесу”
(2016-2018 pp.) [26-27]

	Місце в загальному рейтингу	Оцінка DTF
2016	36	73.95
2017	27	76.71

Згідно рейтингу «DOING BUSINESS» Чеська Республіка посідає 41 місце в загальному рейтингу 2020 року (дані на травень 2019 року). Дані у порівнянні з попереднім роком не дуже відрізняються, хоча методики обчислення субіндексів дещо змінюються від року у рік (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Місце Чехії у рейтингу «Doing Business» у 2018-2019 pp. [28-29]

Рік	Місце у світі	Місце у групі	Започаткування бізнесу	Здійснення дозволів на будівництво	Підключення до мережі електропостачання	Реєстрація власності	Отримання кредиту	Захист прав інвесторів	Сплата податків	Зовнішня торгівля	Виконання зобов'язань по контракту	Банкрутство
2018	30	35	115	156	10	33	44	72	45	1	99	15
2019	41	41	134	157	11	32	48	61	53	1	103	16

До переваг інвестиційного клімату цієї країни можна віднести зовнішню торгівлю (1 місце), високий рівень повернення коштів в разі банкрутства (16 місце) та легкість підключення до електромереж (11 місце). Разом з тим, тут досить важко започаткувати бізнес (134 місце) та отримати дозвіл на будівництво (157 місце).

Зазвичай прогноз кредитного рейтингу відображає ймовірний напрямок руху кредитного рейтингу країни на найближчі два роки.

Standard & Poor's - одне з найвідоміших в світі рейтингових агентств, що входить до "великої трійки" (наряду з Moody's і Fitch). Компанія Standard & Poor's займається визначенням короткострокових і довгострокових кредитних рейтингів для країн світу, які відображують платоспроможність держав.

У 2016 році S & P надало Чехії рейтинг AA- з позначкою «стабільний». В 2018 році для Чехії був підтверджений довгостроковий рейтинг AA- та надано короткостроковий рейтинг A-1+[30].

Довгостроковий рейтинг групи "AA" означає дуже високу кредитоспроможність та дуже низькі очікування по кредитних ризиках і дуже високу здатність своєчасно погашати фінансові зобов'язання. Негативний вплив на кредитоспроможність передбачуваних обставин незначна.

Короткострокові рейтинги оцінюють вірогідність своєчасного погашення короткострокових боргових зобов'язань. Кредитні рейтинги за короткостроковими борговими зобов'язаннями, що виставляються агентством Standard & Poor's, мають буквено-цифрове позначення: від найвищої оцінки A-1 до найнижчої оцінки D. Більш надійні зобов'язання з категорії A-1 можуть бути позначені знаком плюс. Таким чином S & P надало Чехії найвищу оцінку по короткостроковим борговим зобов'язанням.

Moody's є одним з найвпливовіших міжнародних рейтингових агентств. Агентство проводить незалежний аналіз по ринках капіталу 110 держав.

У 2019 році міжнародне агентство Moody's підняло кредитний рейтинг Чеської Республіки до рівня Aa3. Це означає низький рівень ризику і безпеку для здійснення інвестицій, перспектива розвитку – стабільна.

«Аналітики Moody's звернули увагу на бюджетні показники країни, що покращуються, і здійснювані урядом реформи, які спрямовані на підтримку випуску продукції з високим рівнем доданої вартості. Позитивно оцінюється зростаючі показники працевлаштування, в першу чергу проблемних груп

населення. До негативних показників аналітики Moody's віднесли зростання цін житла і погіршення його доступності. Також звертається увага на необхідність в найближчих десятиліттях проведення реформ охорони здоров'я та системи соціального забезпечення» [31].

Ще одним впливовим світовим рейтинговим агентством є Fitch Ratings. Fitch Ratings надає світовим ринкам оцінку кредитоспроможності, а також проводить незалежні аналітичні дослідження. Агентство Fitch аналізує ринки капіталу більш ніж у 150 країнах.

В 2018 році Fitch Ratings підтвердило Чехії на рівні "A+", прогноз "позитивний", а вже в 2019 році підвищило рейтинг до "AA-", прогноз "стабільний".

Подібна динаміка рейтингів, отриманих від найбільших рейтингових агентств, без сумнівів, позитивно впливає на рівень довіри країн-партнерів, викликає інтерес у потенційних інвесторів і стимулює приплив інвестицій в країну.

2.6. Переваги та загрози для іноземних інвесторів у Чехії

Чеська Республіка активно проводить політику залучення прямих іноземних інвестицій до власної економіки шляхом підвищення інвестиційної привабливості країни. ПП є основою для розвитку основних галузей її виробництва та загалом стабільної економічної ситуації. Переваги Чехії – це в основному членство в ЄС, якісна робоча сила та доступні місцеві постачальники. Чеська республіка також характеризується низькою інфляцією, скромними процентними ставками, відносно стабільною валютою та хорошим темпом економічного зростання, що забезпечує сприятливі умови для інвесторів.

У Чехії відсутнє спеціальне законодавство про іноземні інвестиції. Іноземні інвестори користуються національним режимом, тобто на них поширюються ті ж вимоги і правила, що і на місцевих інвесторів.

Відповідно до чеського законодавства, резиденти та нерезиденти в усіх областях мають рівні права, починаючи від захисту майнових прав і закінчуючи інвестиційними заохоченнями та можливістю вільно розпоряджатися грошовими коштами на своїх рахунках, включаючи їх інвестування у вигляді прямих або портфельних капіталовкладень в Чеській Республіці.

Економічна політика Чеської Республіки щодо залучення прямих іноземних інвестицій передбачає ряд інвестиційних заохочень, які надаються відповідно до чеського законодавства, що регулює цю сферу. Діяльність із залучення іноземних інвестицій в Чехію координується державним агентством з підтримки підприємництва та інвестицій «Чехінвест», яке також є контактним органом, де іноземним підприємцям надається актуальна і спеціалізована інформація про всі форми підтримки підприємництва в Чеській Республіці та про можливості її отримання.

Для іноземного інвестора існує ряд фінансових пільг і переваг, які надаються відповідно до прозорих правил, що регулюються законодавством ЄС.

Якщо говорити про пільги більш детально, мова йде про такі форми підтримки:

- грошове асигнування з ЄС;
- пільгове оподаткування;
- надання виробничих площ з готовою інфраструктурою на вигідних умовах;
- надання дотацій на здійснення виробничої діяльності.
- податкові канікули з податку на прибуток на період до 10 років;
- дотування за створення робочих місць (для регіонів з високим рівнем безробіття) до 300 000 крон;
- гранти за створення стратегічних проектів;
- виключення з податку на нерухомість (тільки для окремих регіонів);
- гранти за навчання нових співробітників (50% або 25% від суми витрат);

- можливість придбання земельних ділянок за зниженими цінами.

Євро гранти у вигляді безоплатного фінансування можна отримати в разі інвестицій в певні галузі: центри з розробки інновацій, енергозбереження, реновація будівель на певних територіях, інвестиції в спеціальні системи тощо.

Чехія є підписантом багатьох міжнародних та двосторонніх угод в сфері інвестиційної діяльності. Наприклад, Декларації ОЕСР про міжнародні інвестиції від 21.06.1976 року (з), Вашингтонської конвенції ICSID від 18.03.1965 року (з 8 квітня 1992 року), Сеульської конвенції про багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (з 01.01.1993 року). Наразі Чеська Республіка пов'язана 74 угодами про взаємну підтримку та захист інвестицій. [32].

Що стосується двосторонніх угод, то 17.03.1994 року була підписана Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про сприяння та взаємний захист інвестицій, [33] що гарантує одержання країною базування правового захисту своїх інвестицій у приймаючій країні від можливих некомерційних ризиків та вирішення суперечок за допомогою Міжнародного центру регулювання інвестиційних конфліктів.

Інвестори в Чехії об'єктивно захищені від багатьох видів ризику на макрорівні: політичних, економічних, правових, соціальних, транспортних, екологічних, криміногенних. Однак, існують загрози на мезо- та мікрорівні. Окрім традиційних ризиків, як то пов'язані з невдалим вибором місцезнаходження об'єкта інвестування, високою конкуренцією тощо, існують приховані загрози. Наприклад, при прийнятті рішень щодо надання інвесторам пільги у виді дотацій перевага надається інвесторам-резидентам. До загроз також можна віднести складність вибору бізнес-ніші у незнайомому економічному середовищі, недостатнє володіння мовою, погану орієнтацію у місцевому законодавстві та підвищені вимоги європейців до рівня обслуговування.

Аналізуючи все вищенаведене, а також досить високі загальні рейтинги за методиками їх обчислення та стабільність цих рейтингів протягом останніх років, вважаю, що Чеська Республіка має досить привабливий загальний

інвестиційний клімат. Але на мікрорівні треба приділити особливу увагу якості продукту або послуги та хоча б на перших порах скористатися допомогою місцевих спеціалістів.

РОЗДІЛ 3

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОЕКТ СТВОРЕННЯ «НІШЕВОГО» АВТОСЕРВІСУ У ЧЕХІЇ

3.1. Обґрунтування вибору об'єкта для інвестування

Згідно зі статистикою у 2018 році в Чехії налічувалось 5 802 520 легкових автомобілів [34].

Водночас населення Чехії у 2018 році склало 10 650 000 осіб [35]. Тобто один легковик припадав на 1,8 осіб.

З усього обсягу зареєстрованих легковиків 842 922 авто – віком від 5 до 10 років і 3 743 702 авто, яким понад 10 років, середній вік легковиків в країні становить 14,8 років. Це хіба що не найгірший показник у Євросоюзі.

Велика кількість «вікових» автомобілів вимагає розгалуженої мережі підприємств автосервісу. Дійсно, у Чехії багато авторизованих автосервісів, а також звичайних автомайстерень. Але все ж таки існує можливість розвивати свій нішевий бізнес, з чітким позиціонуванням і вузькою спеціалізацією, розрахований на невелику групу споживачів. Мова йдеться про «російськомовний» автосервіс.

Цільова аудиторія споживачів – вихідці з колишнього СРСР та пострадянських країн. Із загальної кількості жителів Чехії 564 345 осіб (5,3%) – іммігранти. Українці складають найбільшу діаспору – 131 302 осіб, на третьому місці – росіяни (38 033 осіб), переважна більшість з яких живе у Празі або її передмістях [35]. В більшості своїй вони не володіють чеською мовою на достатньому рівні. З іншого боку багато чеських громадян старшого віку розуміють російську мову.

У чеських автомайстернях практикується погодинна оплата праці, що суперечить вітчизняному підходу, коли платня береться за конкретну послугу. В результаті, ремонт або сервісне обслуговування автомобіля з погодинною

платнею іноді в декілька разів вищий, ніж за фіксованими розцінками.

Наявність українських і російських діаспор в інших великих містах Чехії дає можливість розширення бізнесу на інші регіони. Крім того, оскільки Чехія є членом ЄС, то бізнес, зареєстрований у Чехії – це робота в європейському економічному просторі.

3.2. Обґрунтування вибору форми інвестування

Законодавча база дозволяє бізнесменам з інших країн реєструвати фірми в Чехії і розвивати бізнес на рівних з резидентами умовах.

Іноземний громадянин може:

- зареєструвати нову фірму;
- організувати філію компанії, що працює в іншій країні;
- стати співзасновником чеської фірми.

Зареєструвати фірму в Чехії можна в наступних організаційно-правових формах:

- «S.R.O.» (Společnost s ručením omezeným), Товариство з обмеженою відповідальністю:
 - статутний капітал складається з інвестиційних внесків членів «S.R.O.», мінімальний розмір – 1 крона;
 - може мати від одного до п'ятдесяти засновників (společník), в якості засновників можуть виступати як фізичні, так і юридичні особи;
 - відповідальність S.R.O. визначена розміром майна компанії.

Основними перевагами «S.R.O.» є: невеликий статутний капітал, відносно низькі адміністративні вимоги, члени компанії захищені від кредиторів компанії.

Основними недоліками є те, що інвестори несуть солідарну відповідальність за сумою неоплаченого статутного капіталу, зареєстрованого в Комерційному реєстрі, якщо повна оплата зареєстрованого капіталу ще не

zarejestrowana w nim; procedura przekazania części własności jest bardziej składowa, niż w akcyjnym towarzystwie.

- «A.S.» (Akciová společnost), Akcyjne towarzystwo:
 - minimalnie dopuszczalny statutowy kapitał – 2 mln. czeskich koron (80 tys. Euro);
 - podstawowy kapitał składa się z akcji (cennych papierów), które przedstawiają sobą część udziału;
 - Akcjonariusze (czyli właściciele akcji) mają prawo brać udział w zarządzaniu firmą, prawo na część w zysku (dywidenda);
 - akcjonariusze «A.S.» nie ponoszą odpowiedzialności za naruszenia zobowiązań firmy, za ryzyko strat, związanych z działalnością towarzystwa, oni odpowiadają w granicach wartości należących im akcji.

Podstawnymi zaletami «A.S.» są: czysto kapitałowy charakter firmy, własność akcjami łatwo przekazuje się innym osobom, zwłaszcza z pomocą giełdy. Akcjonariusze chronieni są od wierzycieli firmy.

Podstawnymi wadami są: wielki statutowy kapitał, dość składowy proces utworzenia i rejestracji akcyjnego towarzystwa.

- «Živnostenský list», Prywatny przedsiębiorca:
 - właściciel firmy nie może zatrudniać pracowników, współpracownikami mogą być tylko rodzice właściciela, nie może kupować w Czechach nieruchomości na swoje przedsiębiorstwo;
 - odpowiedzialność prywatny przedsiębiorca ponosi w pełnym zakresie.

W kraju istnieją i inne rodzaje prawnych osób: «V.O.S.» (Veřejná obchodní společnost) – Otwarta komercyjna firma; «K.S.» (Komanditní společnost) – Komandytne towarzystwo; «Družstvo» – kooperatywa w Czechach. Ale one praktycznie nie są używane przez zagranicznych.

Także można utworzyć filię istniejącego rodzimego przedsiębiorstwa na terytorii Czech («odštěpný závod»). Filia nie jest osobą prawną, która

може розглядатися і як перевага і як недолік (в залежності від обставин). Перевагою філії є те, що для неї не потрібен статутний капітал, вона не несе відповідальності за порушення своїх зобов'язань, материнська компанія несе за це відповідальність. Основним недоліком є те, що філія є тільки господарюючим суб'єктом, зареєстрованим в Комерційному реєстрі.

Найбільш затребувана сьогодні в Чехії реєстрація компаній A.S. та S.R.O.

Незалежно від типу компанії вона має право вести будь-яку діяльність, якщо остання не заборонена законодавством. Окремі напрямки вимагають отримання спеціальної ліцензії. Це банківська, страхова, трастова, інвестиційна, фондова діяльність, а також випуск лікарських препаратів.

3.3. Обґрунтування обсягів інвестування

З огляду на те, що планується відкриття малого бізнесу з найманими працівниками, для нього найбільше підходить організаційно-правова форма «S.R.O.».

Щоб зареєструвати таку компанію в Чехії, необхідно здійснити декілька кроків: пройти перевірку назви майбутньої компанії на відсутність зареєстрованої компанії з такою ж або з співзвучною назвою, отримати довідку про несудимість засновника з місця його проживання закордоном, перекладену на чеську мову, підготувати необхідні установчі документи та завірити їх нотаріально, погодити з власником нерухомості та зареєструвати в Торговому реєстрі Чехії юридичну адресу (*sídlo firmy*) терміном на 1 рік, відкрити рахунок в банку, занести на нього статутний капітал (повністю або частково з поетапною виплатою до 5 років), сплатити держмито, зареєструвати фірму в Торговому суді. Після того, як запис про реєстрацію фірми в Торговому суді буде викладений на сайті www.justice.cz, фірма вважається зареєстрованою.

Після реєстрації потрібно зареєструватись в Фінансовому управлінні, у Податковій та Управлінні соцзабезпечення, Пенсійному фонді та Медичній

страховій компанії, виготовити печатки майбутньої компанії.

Оскільки офіційною валютою Чеської Республіки є чеська крона, подальші розрахунки будемо проводити в ній.

Реєстрація s.r.o. за довіреністю на реєстрацію компанії коштуватиме 32 500 крон, що включає також послуги перекладача (для документів), отримання реквізитів для доступу до електронної поштової скриньки (datova schranka) та реєстрацію у Податковій.

Для деяких видів бізнесу в Чехії необхідне отримання Професійної ліцензії (зокрема для бізнесу в сфері ремонту автомобілів). Для цього засновнику потрібно підтвердити його професійну кваліфікацію (вищу освіту в даній сфері діяльності, досвід роботи тощо), або встановити відповідального представника. Персона, що виконує функцію відповідального представника повинна відповідати наступним вимогам: не мати судимості, бути резидентом Чехії, бути професійно придатним в цій сфері діяльності.

Вартість отримання такої ліцензії складає 5000 крон, (за умови, що інвестор має необхідну кваліфікацію в обраній сфері бізнесу і отримає ліцензію особисто). Якщо ж ні, то треба мати на увазі, що за пошук відповідального представника фірми-посередники просять від 15 000 крон.

Розрахуємо витрати на закупівлю обладнання (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Вартість необхідного обладнання, у чес. кронах

Тип обладнання	Вартість
1. Гаражне обладнання:	
Підйомники - 3 шт. (ціна близько 3 тис. євро за шт.)	220000
Підйомні механізми: домкрати, траверзи, мобільні крани, стійки тощо	73000
Пневмообладнання: компресори, підготовка повітря	44000
Сервіс шин: шиномонтаж, балансування, підйомні пристрої	10500
Маслозміне обладнання: слив та відбір масла, комп'ютерна маслороздача і ін.	24000
Очисне обладнання: витяжки вихлопних газів, системи пиловидалення, витяжки зварювальних газів	36000

Продовження табл. 3.1

Тип обладнання	Вартість
2. Ремонт кузова:	
Зварювальне обладнання: для вуглекислотного зварювання	19500
Діагностичне обладнання: сканери та мототестери, діагностика двигуна, КПП	60500
Діагностичне обладнання автосистем	7300
3. Робочий інструмент (спецнабір), верстат, спецодяг	145500
Разом за обладнання	640 300

Загальна сума початкових інвестицій представлена в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Загальна сума початкових інвестицій, у чес. кронах

	Вартість
1. Витрати на реєстрацію підприємства	32500
2. Вартість отримання ліцензії	5000
3. Витрати на рекламу	12000
4. Оренда приміщення	51000
5. Витратні матеріали	7500
6. Обладнання	640300
Всього	748 300

Раніше умовою здійснення закордонних інвестицій для українських резидентів було обов'язкове отримання індивідуальної валютної ліцензії від Національного Банку України на розміщення валютних цінностей за кордоном. У 2017 році процедуру спростили за рахунок дозволу отримувати ліцензії в електронному вигляді, а з 7 лютого 2019 року відповідно до закону «Про валюті і валютні операції» таку необхідність і зовсім скасували.

Однак деякі обмеження залишились: сума розміщення не повинна перевищувати 50 000 євро на рік та джерело походження коштів доведеться підтвердити документально.

При цьому дозвіл на розміщення своїх валютних цінностей потенційний

вкладник отримуватиме вже не у НБУ, а у свого обслуговуючого банку, який і буде перевіряти джерела походження коштів. Так, в якості доказу легальності та «чистоти» грошей, що перераховуються на рахунок за кордоном, може виступати податкова декларація (у тому числі для ФОП). Працевлаштованим громадянам рекомендується взяти у податковій службі відомості про суми виплачених доходів і утриманих податків. Можна також надати документи про продаж рухомого або нерухомого майна, якщо така угода мала місце.

В нашому випадку 748300 чеських крон це приблизно 31000 дол. США, тобто об'єм інвестицій не перевищує вищезгадану суму.

Розрахуємо щомісячні витрати, необхідні для функціонування автосервісу (табл. 3.3). За чеським законодавством у кожної чеської фірми повинен бути Повірений (Jednatel). Його функції це керівництво компанією – укладання договорів, підписання угод, проведення переговорів від імені фірми, відкриття і закриття рахунків на фірму, приймання кадрових рішень. Він має право підпису в установах, з якими взаємодіє чеська фірма в своїй діяльності – банки, суди, контрагенти, наймані працівники, податкова служба, органи соціального (пенсійний фонд) та медичного страхування, митниця тощо, але не може виконувати будь-які види робіт в якості персоналу, найнятого робітника фірми. Свої функції Повірений виконує на основі Договору про виконання функцій. Повірений (або декілька) обирається при створенні фірми, що фіксується у Статуті. Оскільки посада номінальна, то зарплатню встановимо приблизно на рівні мінімальної зарплати. Також заплануємо розширення штату на другий рік за рахунок 2-го автомеханіка.

Таблиця 3.3

Щомісячні витрати, в чес. кронах

Перелік витрат	Вартість		
	1-й рік	2-й рік	3-й рік
Оренда приміщення, 600 кв. м по 85 крон/кв. м.	51 000	51 000	51 000
Комунальні послуги	2 700	4 050	5 400

Продовження табл. 3.3

Перелік витрат	Вартість		
	1-й рік	2-й рік	3-й рік
Витратні матеріали	3 750	5 625	7 500
Бухгалтер на аутсорсингу	5 400	5 400	5 400
Послуги клінінгової компанії	3 600	3 600	3 600
ЗАРПЛАТА ПЕРСОНАЛУ	104 000	144 000	154 000
в тому числі:			
1-й автомеханік	30 000	32 500	35 000
2-й автомеханік	—	32 500	35 000
автослюсар	30 000	32 500	35 000
автоелектрик	30 000	32 500	35 000
Повірений (Jednatel)	14 000	14 000	14 000
Збір на соціальне страхування, 25%	26 000	36 000	38 500
Медичний страховий платіж, 9%.	9 360	12 960	13 860
Всього	205 810	262 635	279 260

Примітки:

1. Збір на соціальне страхування та медичний страховий платіж нараховуються тільки на зарплату персоналу.

2. Оскільки планується поступове розширення клієнтської бази (див. нижче), зростуть витрати на комунальні послуги, витратні матеріали та заробітну плату, що, в свою чергу, призведе до зростання витрат на соціальне страхування та медичний страховий платіж

Річні витрати (без урахування амортизації) в перший рік становитимуть 2 469 720 крон, у другий – 3 151 620 крон, на третій – 3 351 120 крон.

Розрахуємо суму амортизації по роках.

Згідно чеського законодавства розрізняється амортизація податкова і амортизація бухгалтерська.

Розмір і спосіб застосування податкової амортизації визначаються в Законі про податок на прибуток. Податкова амортизація розраховується при визначенні податкової бази податку на прибуток. Амортизації розраховуються на підставі витрат на придбання і використовуються або рівномірно (§ 31 Zákon 586/1992 Sb.) або прискорено (§ 32 č. 586/1992 Sb.) [36]. Спосіб амортизації для кожного новопридбаного матеріального і нематеріального майна в більшості випадків

встановлює власник, спосіб не можна змінювати протягом усього періоду амортизації. Ставки і терміни амортизації ґрунтуються на типі майна – матеріальне або нематеріальне майно.

Основні засоби зараховуються за групами амортизації – податкова система Чехії розрізняє 6 груп. Визначення амортизаційних груп знаходиться у додатку до Закону про податок на прибуток [36].

Згідно класифікації основних засобів інструменти, прилади відносяться до 1 групи (строк амортизації 3 роки), машини та обладнання до 2 групи (строк амортизації 5 років) [36]. Для обох груп можна використовувати прямолінійний метод нарахування амортизації, коли амортизаційна вартість активу розподіляється рівномірно протягом розрахункового терміну корисного використання активу. Прямолінійний метод заснований на припущенні про те, що амортизація залежить тільки від плину часу. Амортизаційні витрати для кожного періоду підраховуються шляхом ділення вартості, яка амортизується (вартість активу, що за вирахуванням його ліквідаційної вартості) на кількість облікових періодів розрахункового терміну корисного використання активу. Норма амортизації залишається постійною для кожного року.

В нашому випадку до 1 групи відносяться «Робочий інструмент (спецнабір), верстат, спецодяг» на загальну суму 145500 крон, а все інше – до 2-ї групи (сума 494800 крон).

Таблиця 3.4

Схема нарахування амортизації, прямолінійний метод, в чес. кронах

Кінець року	Основні засоби 1 групи			Основні засоби 2 групи			Річна амортизація (всього)
	Річна амортизація	Накопичена амортизація	Балансова вартість	Річна амортизація	Накопичена амортизація	Балансова вартість	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8. = 2.+ 5.
На дату придбання	—	—	145500	—	—	494800	—
1	48500	48500	97000	98960	98960	395840	147460
2	48500	97000	48500	98960	197920	296880	147460
3	48500	145500	0	98960	296880	197920	147460

Продовження табл. 3.4

Кінець року	Основні засоби 1 групи			Основні засоби 2 групи			Річна амортизація (всього)
	Річна амортизація	Накопичена амортизація	Балансова вартість	Річна амортизація	Накопичена амортизація	Балансова вартість	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8. = 2.+ 5.
4	—	—	—	98960	395840	98960	98960
5	—	—	—	98960	494800	0	98960

Річні витрати (з урахуванням амортизації) становитимуть 2 617 180 крон за перший, 3 299 080 крон за другий та 3 498 580 крон за третій рік.

3.4. Оцінка інвестиційної привабливості проекту для інвестора

Розрахуємо очікувані доходи від реалізації проекту, термін окупності інвестицій та інші показники, які далі будемо використовувати для оцінки інвестиційної привабливості проекту для інвестора.

Визначимося з очікуваними доходами. Будемо розраховувати, що в перший рік автосервіс обслуговуватиме в середньому 4 клієнтів на день з середнім цінником 3100 крон в перший рік існування. Це 12400 крон на день. На рік це становитиме 3 100 000 крон (при 250 робочих днях). В подальшому відбуватиметься розширення клієнтської бази в середньому на 50% щорічно протягом 2-4 років, що призведе до зростання доходів.

Слід зауважити, що згідно чеського законодавства s.r.o. стає платником податку на додану вартість (чеськ. DPH - Daň z přidané hodnoty) не одразу, а якщо розмір його виручки перевищить 1 млн. чеських крон протягом 12 місяців поспіль. Тобто наша авто майстерня починаючи з 2-го року стає платником ПДВ за загальною ставкою, що в Чехії становить 21%. Податок на прибуток юридичних осіб в Чехії дорівнює 19%.

Розрахунок ефективності інвестицій надано в табл. 3.3.

Ефективність інвестицій, в чес. кронах

	Індикатори	Рік			
		0	1	2	3
1	Інвестиції	748 300	—	—	—
2	Дохід від продажу	—	3 100 000	4 650 000	6 200 000
2a	в т.ч. ПДВ 21%	—	—	807 025	1 076 033
3	Витрати на продаж	—	2 617 180	3 299 080	3 498 580
4	Балансовий прибуток (стр. 2 – стр. 3)	—	482 820	543 895	1 625 387
5	Податок на прибуток (стр. 4 * 19%)	—	91 736	103 340	308 824
6	Чистий прибуток (стр. 4 – стр. 5)	—	391 084	440 555	1 316 563

Рівень інфляції в Чехії становить 2,6%

Депозитна ставка для юридичних осіб дорівнює 0,28%

Ризики – 0.

Розрахуємо ставку дисконтування:

$$i = (1+0,026)*(1+0,0028) - 1 = 0,029.$$

Дисконтна ставка:

$$\text{Перший рік} = 1/1,029 = 0,97$$

$$\text{Другий рік} = 1/1,029^2 = 0,94$$

$$\text{Третій рік} = 1/1,029^3 = 0,92$$

Грошові потоки проекту наведені у табл. 3.4

Таблиця 3.4

Сьогоденні та майбутні грошові потоки проекту, у чес. кронах

Рік	Інвести- ції	Чистий прибуток	Амор- тизація	Грошові потоки (ст.3+ст.4)	Дис- контна ставка	Дисконтовані значення	
						Інвести ції	грошові потоки (ст.5*ст.6)
1	2	3	4	5	6	7	8
База	748 300	–	–	–	1	748 300	
1		391 084	147 460	538 544	0,97		522 388
2		440 555	147 460	588 015	0,94		552 734
3		1 316 563	147 460	1 464 023	0,92		1 346 902
Всього	748 300	2 148 203	442 380	2 590 583		748 300	2 422 024

Найбільш вагомими показниками для інвестора є Чиста теперішня вартість (NPV), Індекс прибутковості (PI) та Період окупності (PP). Розрахуємо їх для нашого проекту.

Показник NPV (Net Present Value) – чистий приведений до теперішньої вартості (дисконтований) дохід, або чиста теперішня вартість, яка визначається як різниця між сумою дисконтованих грошових доходів та первісними інвестиційними витратами. Якщо міжнародний проект передбачає разову інвестицію, то NPV обчислюється за формулою (3.1).

$$NPV = \sum_{k=1}^n \frac{P_k}{(1+i)^k} - I \quad (3.1)$$

де n – кількість років реалізації проекту, k – роки реалізації міжнародного проекту (1, 2, ..., n), P_k – середньорічний чистий дохід в k -му році реалізації проекту, i – дисконтна ставка, частки од., I – величина одноразового інвестування коштів.

$$NPV = 391\,084 / 1,029 + 440\,555 / 1,029^2 + \\ + 1\,316\,563 / 1,029^3 - 748\,300 = 1\,256\,792 \text{ чеських крон.}$$

В нашому випадку $NPV > 0$, що говорить про те, що інвестиційний проект слід прийняти, тому що вартість компанії зростає.

Індекс прибутковості (рентабельності, доходності) PI (Profitability Index) являє собою відношення суми дисконтованих грошових доходів до первісних інвестиційних витрат та визначається за формулою (3.2). PI визначає, який дохід отримає інвестор на одну умовну грошову одиницю.

$$P = \left(\sum_{k=1}^n \frac{P_k}{(1+i)^k} \right) / I \quad (3.2)$$

де n – кількість років реалізації проекту, k – роки реалізації міжнародного проекту (1, 2, ..., n), P_k – середньорічний чистий дохід в k -му році реалізації проекту, i – дисконтна ставка, частки од., I – величина одноразового інвестування коштів.

$$PI = (391\,084 / 1,029 + 440\,555 / 1,029^2 + \\ + 1\,316\,563 / 1,029^3) / 748\,300 = 3.$$

Знов таки, в нашому випадку $PI > 1$, що свідчить про те, що проект ефективний та може принести втричі більше коштів, ніж інвестовано.

Статичний (спрощений) строк окупності PP (Payback Period) визначається за формулою (3.3):

$$PP = \frac{I}{P_k} \quad (3.3)$$

де I – величина одноразового інвестування коштів; P_k – щорічний (середньорічний) чистий дохід від міжнародних інвестицій.

Якщо ж річні надходження неоднакові (як в нашому випадку), то розрахунок окупності здійснюється за іншою схемою, в основі якої лежить те, що термін окупності – це період, протягом якого сума чистих доходів, дисконтованих на момент завершення інвестування, дорівнює сумі інвестицій. Тобто, нам потрібно знайти таке k , при якому виконується нерівність

$$\sum_{k=1}^n \frac{P_k}{(1+i)^k} \geq I \quad (3.4)$$

де n – кількість років реалізації проекту, k – роки реалізації міжнародного проекту (1, 2, ..., n), P_k – середньорічний чистий дохід в k -му році реалізації проекту, i – дисконтна ставка, частки од., I – величина одноразового інвестування коштів.

Зробимо розрахунки за формулою (3.4):

$$k=1: 391\,084 / 1,029 = 380\,109 < 748\,300;$$

$$k=2: 391\,084 / 1,029 + 440\,555 / 1,029^2 = 796\,285 > 748\,300;$$

Тобто, термін окупності становить приблизно 2 роки.

Розрахуємо також внутрішню норму прибутковості (доходності) – IRR (Internal Rate of Return), яку зазвичай використовують для оцінки доцільності інвестицій чи проектів.

Якщо інвестиція разова, то IRR знаходимо, скориставшись формулою (3.5).

$$\sum_{k=1}^n \frac{P_k}{(1+IRR)^k} = I \quad (3.5)$$

де n – кількість років реалізації проекту, k – роки реалізації міжнародного проекту (1, 2, ..., n), P_k – середньорічний чистий дохід в k -му році реалізації проекту, I – величина одноразового інвестування коштів.

Зробимо заміну

$$\frac{1}{(1+IRR)} = x$$

Тепер наше рівняння матиме наступний вигляд:

$$391\,084 * x + 440\,555 * x^2 + 1\,316\,563 * x^3 = 748\,300,$$

або

$$1,76 * x^3 + 0,59 * x^2 + 0,52 * x - 1 = 0 \quad (3.6)$$

Рівняння (3.6) має тільки один дійсний корінь, який дорівнює 0,63.

Повертаючись до внутрішньої норми прибутку (розв'язуючи $1/(1+IRR) = x$ відносно IRR), отримуємо $IRR = 1/x - 1 = 1/0,63 - 1 = 0,59$.

Це досить високий показник, а чим вище внутрішня норма прибутковості, тим вище прибутковість проекту.

Також, оскільки формально внутрішня норма прибутку це процентна ставка, при якій $NPV = 0$, то максимальна ціна, по якій можна буде залучати ресурси, щоб інвестиційний проект залишився беззбитковим, наприклад, кредити, має бути не більш ніж $IRR\%$ річних.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день процеси міжнародної економічної інтеграції значно посилюються, а разом з ними прискорюються і процеси міжнародного поділу праці, глобалізації світового господарства. Саме завдяки ефективному використанню переваг міжнародних відносин можна забезпечити економічне зростання.

У даній кваліфікаційній роботі розглянуті питання розробки, обґрунтування та аналізу ефективності й доцільності міжнародного інвестиційного проекту на прикладі інвестування у відкриття «нішевого» автосервісу у Празі.

Для цього у першому розділі роботи був проведений аналіз сучасного економічного становища Чехії за основними показниками, розглянуті валютна система і платіжний баланс, галузева структура економіки.

У другому розділі розглянута зовнішньоекономічна діяльність Чехії: основні партнери та товарна структура зовнішньої торгівлі, напрямки та інтенсивність міграційних потоків. На основі міжнародних методик оцінки інвестиційного клімату, міжнародних рейтингів дана оцінка інвестиційному клімату Чехії, вивчені переваги та загрози для іноземних інвесторів та зроблені висновки про загальну доцільність інвестування у Чехію.

У третьому розділі мною був представлений інвестиційний проект, що передбачає відкриття автосервісу в столиці Чехії Празі. Для цього був проведений аналіз економічних та соціальних чинників, які далі вплинули на вибір ніші для бізнесу та об'єкту для інвестування. Також, після вивчення різних форм організації підприємств в Чехії, було вирішено робити інвестиції у створення нового підприємства у формі s.r.o. (товариство з обмеженою відповідальністю). Далі було надано розгорнуте обґрунтування суми необхідних первинних інвестицій та перевірена можливість здійснення інвестування в правовому полі Українського законодавства. Розрахунок очікуваних доходів і

витрат проведено по роках з оглядом на поступове збільшення обсягів виробництва та виходячи з особливостей чеського законодавства стосовно ПДВ. Особливу увагу приділено оцінці інвестиційної привабливості проекту для інвестора. Була розрахована ефективність інвестицій, сьогоденні та майбутні грошові потоки проекту. Для оцінки економічної ефективності інвестиційної пропозиції використовувались наступні критерії: чиста теперішня вартість NPV, строк окупності PP, індекс прибутковості PI та внутрішня норма прибутковості IRR.

На підставі отриманих розрахунків, проведених в даній роботі, можна зробити висновок про доцільність впровадження проекту та його прибутковість.

Протягом розглянутого періоду різниця між вхідними та вихідними грошовими потоками в рамках діяльності підприємства збільшувалась, що є позитивною тенденцією. Потім було продисковане грошові потоки та підтверджено існуючу тенденцію (дисконтування було проведено для того, щоб приблизно визначити грошовий потік наперед з урахуванням інфляції та інших факторів, які не залежать від підприємства). Індекс прибутковості проекту $PI = 3 > 1$, це означає, що майбутні приведені грошові доходи будуть більшими за вкладені засоби, і підприємство отримає приріст доходу. З кожним роком реалізації проекту цей показник збільшуватиметься. Внутрішня норма рентабельності на підприємстві склала 59%, що є достатньо високим показником. Також було визначено період, за який проект стане прибутковим. В нашому випадку строк окупності становить 2 роки, що означає, що з 3-го року реалізації проекту він буде повністю окуплений і приносить прибутки. Чиста теперішня вартість $NPV = 1\,256\,792$ чеських крон > 0 , що говорить про те, що інвестиційний проект слід прийняти, тому що вартість компанії зростає.

На підставі вищезазначеного зроблено висновок, що інвестиційний проект зі створення автосервісу у Празі є прибутковим, а інвестування в нього – доцільним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. ВНД (в тек. долл. США. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.google.com/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&met_y=ny_gdp_mktcp_cd&idim=country:CZE:SVK:HUN&hl=ru&dl=ru#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nselm=h&met_y=ny_gnp_mktcp_cd&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=world&idim=country:CZE&ifdim=world&tstart=1400360400000&tend=1526590800000&hl=ru&dl=ru&ind=false, вільний. – Загол. з екрану. – мова рос.
2. Экономика Чехии. Статистика онлайн – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://take-profit.org/statistics/countries/czech-republic/#group2>, вільний. – Загол. з екрану. – Мова рос.
3. Валовой внутренний продукт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.google.com/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&met_y=ny_gdp_mktcp_cd&idim=country:CZE:SVK:HUN&hl=ru&dl=ru#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nselm=h&met_y=ny_gdp_mktcp_cd&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=world&idim=country:CZE&ifdim=world&tstart=1400360400000&tend=1526590800000&hl=ru&dl=ru&ind=false, вільний. – Загол. з екрану. – мова рос.
4. ВВП на душу населения (в тек. долл. США) . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.google.com/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&met_y=ny_gdp_mktcp_cd&idim=country:CZE:SVK:HUN&hl=ru&dl=ru#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nselm=h&met_y=ny_gdp_pcap_cd&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=world&idim=country:CZE&ifdim=world&tstart=1400360400000&tend=1526590800000&hl=ru&dl=ru&ind=false, вільний. – Загол. з екрану. – мова рос.
5. CZECH REPUBLIC* 2018 RANK – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bdo-ibc.com/index.php?id=60&L=1&tx_bdo_bdo%5Buid%5D=31&tx_bdo_bdo%5Baction%5D=details&tx_bdo_bdo%5Bcontroller%5D=Countries&cHash=e8f1b6ad1590c93bd51b00136eb1db35, вільний. – Загол. з екрану. – мова англ.

6. Государственный долг в процентах от ВВП. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.google.com/publicdata/explore?ds=ds22a34krhq5p_&ctype=l&met_y=gd_pc_gdp&hl=ru&dl=ru#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nselm=h&met_y=gd_pc_gdp&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=country_group&idim=country:cz&ifdim=country_group&hl=ru&dl=ru&ind=false, вільний. – Загол. з екрану. – мова рос.
7. Terry Miller, Anthony B. Kim, James M. Roberts. 2019 Index of Economic Freedom. 25 anniversary edition. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ueff.org/images/UEFF/content/indices/heritage/heritage_index_2019.pdf, вільний. – Загол. з екрану. – мова англ.
8. Terry Miller, Anthony B. Kim. 2017 Index of Economic Freedom. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ueff.org/images/UEFF/content/indices/heritage/heritage_index_2017.pdf, вільний. – Загол. з екрану. – мова англ.
9. Terry Miller, Anthony B. Kim, James M. Roberts. 2018 Index of Economic Freedom. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ueff.org/images/UEFF/content/indices/heritage/heritage_index_2018.pdf, вільний. – Загол. з екрану. – мова англ.
10. Лихо М. 79 тысяч км² стабильности – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ynpress.com/archives/71652>, вільний. – Загол. з екрану. – мова рос.
11. Platební bilance v USD - čtvrtletní - rok 2016. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance_q/bor_q_usd_2016.htm, вільний. – Загол. з екрану. – мова чес.
12. Platební bilance v USD - čtvrtletní - rok 2017. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance_q/bor_q_usd_2017.htm, вільний. – Загол. з екрану. – мова чес.
13. Platební bilance v USD - čtvrtletní - rok 2018. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance_q/

bor_q_usd_2018.htm, вільний. – Загол. з екрану. – мова чес.

14. Обзор состояния экономики и основных направлений внешнеэкономической деятельности Чехии в 2016 году. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://admin.ved.gov.ru/uploads/obzor_economy_Czech%20_2017.pdf, вільний. – Загол. з екрану. – мова рос.
15. General Profile: Czechia. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/GeneralProfile/en-GB/203/index.html>, вільний. – Загол. з екрану. – мова англ.
16. Zahraníční obchod ČR - roční údaje – 2016 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.czso.cz/csu/czso/zahranicni-obchod-cr-rocni-udaje-2016>, вільний. – Загол. з екрану. – мова чес.
17. Zahraníční obchod ČR - roční údaje – 2017 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.czso.cz/csu/czso/zahranicni-obchod-cr-rocni-udaje-2017>, вільний. – Загол. з екрану. – мова чес.
18. Zahraníční obchod ČR - roční údaje – 2018 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.czso.cz/csu/czso/zahranicni-obchod-cr-rocni-udaje-2018>, вільний. – Загол. з екрану. – мова чес.
19. Přímé zahraniční investice za rok 2016 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/pzi/PZI_2016_CZ.pdf, вільний. – Загол. з екрану. – мова чес.
20. Přímé zahraniční investice za rok 2017 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/pzi/PZI_2017_CZ.pdf, вільний. – Загол. з екрану. – мова чес.
21. Přímé zahraniční investice za rok 2018 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/pzi/PZI_2018_CZ.pdf, вільний. – Загол. з екрану. – мова чес.
22. Pohyb obyvatelstva - rok 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2016>, вільний. – Загол. з екрану. – мова чес.

23. Pohyb obyvatelstva - rok 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2017>, вільний. – Загол. з екрану. – мова чес.
24. Pohyb obyvatelstva - rok 2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2018>, вільний. – Загол. з екрану. – мова чес.
25. Путеводитель для бизнеса. Чешская республика – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.crpp.ru/userfiles/export/Chehiya.pdf>, вільний. – Загол. з екрану. – мова рос.
26. Doing Business 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf>, вільний. – Загол. з екрану. – мова англ.
27. Doing Business 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB17-Report.pdf>, вільний. – Загол. з екрану. – мова англ.
28. Doing Business 2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB18-Full-Report.pdf>, вільний. – Загол. з екрану. – мова англ.
29. Doing Business 2019. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf, вільний. – Загол. з екрану. – мова англ.
30. Рейтинг стран по версии S&P. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nonews.co/directory/lists/countries/rating-standard-pooors>, вільний. – Загол. з екрану. – мова рос.
31. Moody's повысило рейтинг Чехии на уровень АА3 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radio.cz/ru/rubrika/novosti/moodys-povysilo-rejting-chexii-na-uroven-aa3>, вільний. – Загол. з екрану. – мова рос.
32. Mezinárodní ochrana investic a Česká republika. – [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: https://is.muni.cz/th/a3h92/Diplomka-Mezinarodni_investice.pdf, вільний. – Загол. з екрану. – мова чес.

33. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про сприяння та взаємний захист інвестицій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_412, вільний. – Загол. з екрану. – мова укр.
34. ACEA Report Vehicles in use Europe 2019. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.acea.be/uploads/publications/ACEA_Report_Vehicles_in_use-Europe_2019.pdf, вільний. – Загол. з екрану. – мова англ.
35. Cizinci v České Republice. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.czso.cz/documents/10180/91605941/29002719.pdf/74e31838-8cfa-4e93-9aed-4771e13683a8?version=1.0>, вільний. – Загол. з екрану. – мова чес.
36. Zákon č. 586/1992 Sb. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-586>, вільний. – Загол. з екрану. – мова чес.